

Slovenski čebelar

1

Letnik LXXXXII - Leto 1990

LETO 1873 - PRIČETEK PERIODIČNEGA ČEBELARSKEGA TISKA NA SLOVENSLEM

999504968

Slovenski čebelar

SLOVENSKI ČEBELAR
GLASILO ČEBELARSKIH
ORGANIZACIJ SLOVENIJE

Št. 1

1. januar

letnik 92

VSEBINA

Marjan Skok: Ob novem letu	2
Janez Mihelič: Osmo tradicionalno strokovno srečanje čebelarjev v Gorici o prevažanju čebel	3
Janez Firm: Mesečna opravila za januar ..	5
Franc Šivic: Nove poti v čebelarstvu	8
Drago Medved: Naše panjske končnice na pregledni razstavi na Dunaju	11
Edi Senegačnik: Pisane slike na slovenskih čebelnjakih – prispevek evropski kulturi ..	12
Avgust Bukovec (Sl. Č. 6/1934): Naše panjske končnice	14
Janez Gregori: Vzreji matic in zdravstvenemu varstvu čebel na rob	16
SELEKCIJSKI KOTIČEK	
Janez Pokljukar: I. Splošno o selekciji čebel	19
Janko Božič: Feromoni čebel	21
IZ TUJIH ČEBELARSKIH ČASOPISOV	
Scott Gamazine: Čebelarjenje v Južni Koreji	22
PIONIRJI NAPREDNEGA ČEBELARSTVA	
Mišo Serajnik: Bohinjski muharji	23
IZ DRUŠTVENEGA ŽIVLJENJA	
Janez Mihelič: Proslava 70-letnice organiziranega čebelarstva v Domžalah	26
Marija Markež: Delo ČD Ruše	30
OSMRTNICE	
ZČDS: Kmalu nova videokaseta o čebelarjevem delu preko leta	34
OBVESTILA	

CONTENTS

Marjan Skok: New Years' Best Wishes ...	2
Janez Mihelič: The 8-ths traditional beekeepers' meeting in Gorica	3
Janez Firm: Beekeepers occupations in January	5
Franc Šivic: New Ways in beekeeping	8
Drago Medved: Exhibition of Slovenian colourful pictures on hives in Wiena	11
Edi Senegačnik: Colourful designs on Slovene hives – A contribution to European culture	12
Avgust Bukovec: Our designs on hives ...	14
Janez Gregori: Production of queens and extirpating of bee diseases	16
SELECTION OF BEES	
Janez Pokljukar: Generally about selection of bees	19
Janko Božič: Feromons	21
NEWS FROM BEEKEEPING WORLD	
Scott Gamazine: Beekeeping in Sout Korea	22
PIONEERS OF ADVANCED BEEKEEPING	
Mišo Serajnik: Bohinj's beekeepers	23
FROM THE SOCIETY LIFE	
Janez Mihelič: Celebration of the 70 th anniversary of organized beekeeping in Domžale	26
Marija Markež: Life and work of beekeepers' society in Ruše	30
OBITUARIES	

IN

MEDENO

NOVO

SREČNO

LETO

1990

ŽELITA

VSEM

ČEBELARJEM

IO ZČDS in
Uredništvo

OB NOVEM LETU

Ob novem letu običajno pregledamo in ocenimo preteklo leto, še bolj pa nas zanima, kako bomo živeli in gospodarili v naslednjem. Ob tem si eden drugemu zaželimo, da bi bolje in uspešneje čebelarili in tudi sicer užili v življenju veliko zadovoljstva. Potihem pa upamo, da nastopajoče leto ne bi bilo slabše, ampak boljše kot preteklo.

In kakšno je bilo preteklo leto? Za čebelarje vsekakor zelo slabo. Preteklo zimo je varooza dosegla svoj vrh. Tisti, ki v letu 1988 čebel niso zdravili s fluvalinatnimi sredstvi, so bili praktično ob čebele. Zelo se je razširila huda gniloba čebelje zalege. Poleg tega so se razširile še druge bolezni, posebno poapnela zalega. Skratka, zdravstveno stanje naših čebel je izredno kritično, čebelje izgube pa izredno velike.

Tudi ekonomski pogoji čebelarjenja se niso izboljšali. Že prej velika inflacija je v lanskem letu še bolj podivjala, saj je sedanjna mesečna inflacija tako velika, kot je bila prej letna. V tem smo dosegli evropski rekord pa tudi za svetovnimi, tj. južnoameriški, ne zaostajamo prav veliko. Trenutno še ne vidimo možnosti za izboljšanje gospodarskih težav, ki med drugim škodijo tudi naši zvezi. Kot se spominjate, je bila lanskoletna članska naročnina 48.000 dinarjev, nekatera društva pa so jo vplačala šele marca, kar nam sedaj, kljub velikemu varčevanju, povzroča hude težave. Postrgati smo morali vse prej ustvarjene rezerve, da smo uspeli izdati vseh dvanajst številčk našega glasila. Izvršni odbor naše zveze se je zato odločil, da članarino za prihodnje leto določi kar v markah (oziroma v dinarski protivrednosti), ki jo bo mesečno usklajeval s tečajno listo. Članarina za november je bila 700.000 dinarjev, veljala pa je do vključno 5. decembra ter je veljala okoli 2 kg maloprodajne cene medu. V tem času smo dobili tudi največ vplačil. Decembra se je članarina povečala na 1.300.000 dinarjev, vendar bo 5. januarja pa bo položaj podoben sedanjemu.

Pri ZČDS upamo, da nas bodo člani razumeli ter ostali zvesti zvezi in čebelam,

tako da bomo skupaj prebrodili sedanje težave in dočakali normalne, to je boljše čase.

Enako kot z našo članarino se dogaja tudi s čebeljimi pridelki.

Najnovejše (decembrske) odkupne cene medu pri HP Medex za med so 100.000 dinarjev/kg (repica, sončnica), 120.000 dinarjev (cvetlični) in 210.000 din/kg (hoja, žajbelj). Podobne odkupne cene so pri drugih sorodnih poslovnih organizacijah. Če vzamemo, da je maloprodajna cena sladkorja trenutno (5. december 1989) nekaj več kot 100.000 din/kg, potem vidimo, da so razmerja med odkupnimi cenami medu in cenami čebelarškega repromateriala za čebelarje zelo neugodna in destimulativna.

Po drugi strani pa se nam obetajo tudi določene izboljšave.

Z uporabo zdravil na bazi fluvalinata smo ukrotili varoozo na znosno mero, zato ne pričakujemo nadaljnega upada čebel. Poleg tega nam je lani pomagala tudi narava. Letni pridelek sicer lahko prištevamo med povprečne, a čebele so rojile kot že dolgo ne. Marsikateri čebelar je svoje čebele obnovil ali pa celo pomnožil.

Tudi družba nam je počasi pričela priznavati vsesplošno korist in tudi pomagati. Od republiške SIS za pospeševanje predelave hrane smo dobili nekaj sredstev za boj proti čebeljim boleznim, ki jih sedaj razdeljujemo društvom, prek njih pa tudi čebelarjem. Dobili smo tudi denar za regresiranje matic (trenutno po 150.000 din za matico). Ta denar pa ne priteka na zvezo, ampak na kmetijski inštitut, in bo, na žalost, le delno izkoriščen.

Tudi v novem letu računamo na družbeno pomoč, posebno pri financiranju zdravil. Prav tako upamo, da bodo v tem času registrirana in uradno dovoljena za uporabo zdravila na bazi fluvalinata. Pričakujemo, da se bodo cene normalizirale in da bo naše čebelarstvo doseglo vsaj približno takšno veljavo kot nekoč, kar nam prikazuje lepa razstava »Človek in čebela – čebelarstvo na Slovenskem v tradicionalnem go-

spodarstvu in ljudski umetnosti«, ki sta jo 4. decembra na Dunaju odprla predsednik izvršnega sveta Slovenije Dušan Šinigoj in avstrijski minister za znanost in raziskovanje dr. Erhart Bersch. Z njo se spominjamo Antona Janše, ki je pred 220 leti prišel na avstrijski dvor kot inštruktor za čebelarstvo. Upamo in želimo si, da bi vsaj del te

mogočnosti še živelo z nami in med nami.

V imenu izvršnega odbora ZČDS, strokovne službe in v svojem imenu želim vsem čebelarkam in čebelarjem zdrave čebelje družine, dobro pašo in pridelek, še posebno pa obilo osebnega zdravja.

**Predsednik ZČDS
Marjan Skok**

OSMO TRADICIONALNO STROKOVNO SREČANJE ČEBELARJEV V GORICI O PREVAŽANJU ČEBEL JANEZ MIHELIC

V Gorici je bilo 3. decembra že osmo tradicionalno strokovno srečanje čebelarjev iz dežel Alpe-Jadran, ki ga je organiziralo Čebelarsko združenje Gorica. Tokrat je bila osrednja tema posvetovanja prevažanje čebel na paše, in to s pravnega, tehničnega in organizacijskega vidika.

Posvetovanja se je poleg italijanskih čebelarjev tudi tokrat udeležilo precejšnje število čebelarjev iz Slovenije, predvsem iz Primorske, in nekaj avstrijskih čebelarjev. Od gostov pa je bil letos prvič prisoten tudi predsednik ZČDS inž. Marjan Skok. Organizatorji posvetovanja namreč vsakič povabijo na to prireditev, ki je vsako leto na isti

dan v prostorih sejmišča v Gorici, več slovenskih čebelarjev in čebelarskih društev.

Posvetovanje je pričel predsednik čebelarskega združenja Gorica dr. Luigi Marizza, ki je tudi najbolj zaslužen za uspešno organizacijo vseh dosedanjih posvetovanj. Zadovoljstvo nad veliko udeležbo je posebej izrazil prof. Franco Frilli, rektor univerze v Udinah. Poudaril je, da je to strokovno srečanje iz leta v leto bolj pomembno in da na strokovnem srečanju vedno bolj povezuje čebelarje vseh treh mejnih dežel pa tudi širše.

Od gostov je prisotne pozdravil tudi pred-

sednik Zveze čebelarških društev Slovenije, ki je ob tej priložnosti izročil zlato odličje Anton Janša predsedniku Čebelarškega združenja Gorica dr. Luigiju Marizzu. Odličje mu je podelila ZČDS za njegov prispevek k razvijanju medsebojnih odnosov in pri izmenjavi strokovnih izkušenj med slovenskimi in italijanskimi čebelarškimi strokovnjaki in čebelarji. S tem je nemalo prispeval k razvoju čebelarstva na obeh straneh meje. Doktor Marizza je bil zelo počaščen in se je zahvalil za visoko odlikovanje, ki ga je prejel.

Čebelarje je nato pozdravil še predstavnik deželne vlade, predsednik deželne komisije za kmetijstvo in predsednik komisije Alpe-Jadran dr. Giuseppe Pascolini.

Za strokovni del srečanja je pripravilo svoje referate šest strokovnjakov. Prvi med njimi je bil dr. Fritz Grohmann iz Avstrije, ki je v svojem referatu opisal razmere pri prevažanju čebel v Avstriji. Poudaril je, da uspešno čebelarjenje ni več mogoče brez prevažanja čebel. Tega se zavedajo tudi avstrijski čebelarji, ki so skoraj v takšni meri kakor naši izpostavljeni veliki konkurenci cenenih uvoženih medov. Prav zaradi tega morajo še bolj paziti na to, da pridelujejo kakovostne nepregrete sortne medove. Nato je o pašah in prevažanju čebel v ZRN spregovoril dr. Günter Vorwohl, direktor čebelarškega inštituta pri univerzi v Hohenheimu. S skico je prikazal glavna področja čebeljih paš, kamor nemški čebelarji prevažajo svoje čebele. Med njimi so najpomembnejše paše na oljni repici, hoji, smreki, sončnicah in kostanju. Nekateri čebelarji vozijo čebele tudi v gore na pašo na rododendron, katerega med je izredno cenjen in dosega najvišjo ceno.

Prikazal je rezultate znanstvenih raziskav napovedovanja gozdnega medenja in opazovanja pojavljanja ušic na hoji in smreki. Na posebnem grafikonu je pokazal, kako so se gibale populacije ušic v zadnjih desetih letih na posameznem drevesu. Zanimivo je, da so bile razlike v številu ušic na višku sezone med posameznimi leti tudi za tisoč odstotkov in več. Ugotovili so, da na številčnost ušic na drevju in s tem tudi na pojav medenja močno vplivajo presnovni procesi v drevju, ki pa so odvisni od temperature

in padavin. Medenje se je pojavilo šele takrat, ko so na en kvadratni meter našli več kakor sto ušic. Ko so medove primerjali glede na radioaktivnost, pa so ugotovili, da v ZRN vsebuje največ radioaktivnih elementov resin med, ker jih omenjena rastlina tudi vsrkava v največji meri, seveda če so v zemlji. Opozoril je tudi na moralne vidike prevažanja in odnose med čebelarji, ki morajo biti korektni, čebelarji pa se morajo držati vseh pravil prevažanja.

Prvič je na srečanju čebelarjev v Gorici sodeloval tudi predavatelj iz Madžarske, in to direktor čebelarške šole v Zalaapati Janosz Raff. Prikazal je način prevažanja madžarskih čebelarjev, ki izkoriščajo v glavnem pašo na robiniji (akacija) in na sončnicah. Na robiniji izkoristijo dva ali celo tri paše od srednje do severne Madžarske. Razlika v pričetku medenja je pet do sedem dni, to pa je dovolj za podaljšanje izkoriščanja paše na tej rastlini. Uspehe imajo tudi pri selekciji poznocvetoče akacije. Čebelarji pa večinoma v Boconadi panjih.

Predavanje o prevažanju čebel je imel tudi eden največjih italijanskih čebelarjev Marco Vangelisti, ki v okolici Firenc čebelari z 2500 čebeljimi družinami.

Čebele prevažajo vse do Sicilije, kamor jih prepeljejo že zgodaj spomladi, tako da izkoristijo cvetenje mandeljnov in pomarančevcev. Prevažajo jih tudi v gorske predele ob meji s Švico, kamor vozijo čebele na pašo na rododendronu, ter na gozdne paše v okolico Bologne.

Pri teh prevozih naletijo na različne probleme tehnične narave, npr. na težko dostopna pasišča, slabe in ozke ceste, pomanjkanje prostora za namestitve panjev in podobno. Vse to morajo upoštevati in zaradi tega morajo uporabljati različna prevozna sredstva. Na ravninskih predelih uporabljajo za prevoz tovornjake, na katerih so panji zloženi na paletah, raztovarjajo pa jih s hidravličnimi dvigali. Imajo tudi prikolice za 24 panjev, ki jih na pasišču s pomočjo vodil razmaknejo. V hribe prevažajo z majhnimi tovornjaki, panje pa raztovarjajo ročno.

Med odvezemajo tako, da s posebnimi izpihovalniki, pritrjenimi na hrbet, izpihajo čebele iz mediščnih naklad. Delo z njimi je

hitro, čebele pa se tudi manj poškodujejo. Precejšen problem v Italiji so odnosi med čebelarji, ki čebelarijo na stalnem mestu, in prevažalci. V pokrajini Furlanija–Julijska krajina so pričeli reševati ta problem in sprejeli poseben zakon, ki ureja to področje.

Nato je spregovoril dr. Giuseppe Pascolini, ki je v Furlaniji–Julijski krajini zadolžen za kmetijstvo. Spregovoril je o zakonodaji, ki v pokrajini ureja to področje. V Italiji so že leta 1879 sprejeli zakon o čebelarstvu, ki ureja le nekatera področja čebelarstva. Dežela Furlanija–Julijska krajina pa je leta 1988 (DZ št. 16) izdala svoj zakon o čebelarstvu, ki ureja tudi prevoze čebel v tej pokrajini.

Prvo leto uporabe tega zakona je bilo poizkusno. Izkušnje tega leta bodo upoštevali pri sestavi dokončnega besedila zakona. Na osnovi zakona so ustanovili komisijo, ki je izdajala dovoljenja za prevoz čebel na paše. Pri izdaji dovoljenja je upštevala zdravstveno stanje čebel, število čebel na pasišču, jakost medenja in število čebel, ki jih je želel prepeljati čebelar, ki je zaprosil za dovoljenje. Kljub zakonu so se na pasiščih pojavili čebelarji brez dovoljenj, vendar jih zaenkrat še niso kaznovali. Čebelarje želijo vzgojiti tako, da bi zakon spoštovali ne samo zaradi visokih kazni, ampak tudi zaradi zavesti o njegovi koristnosti.

Kot zadnji predavatelj je nastopil naš predstavnik inž. Franc Šivic.

Ker se je posvetovanje zavleklo, je moral svoje predavanje skrajšati. Ob zelo lepih diapozitivih je opisal razvoj prevažanja čebel v Sloveniji od Janše pa do danes. Prikazal je prevažanje AŽ panjev s predelanimi vozili, npr. z avtobusi, tovornjaki, zabojniki in vlačilci. Poudaril je, da so se čebelarji iz okolice Nove Gorice odločili za prevažanje čebel z lahkimi zabojniki iz pločevine, v katere so vgrajeni AŽ panji, ki so narejeni iz treh materialov – lesonita, stiropora kot polnila in lesa kot oporne snovi. Na ta način so zmanjšali težo AŽ panja za 10 kg, kar se pri prevozih v hrube že zelo pozna, saj olajšuje prevoz, pri tem pa je manjša tudi poraba goriva.

Njegovo predavanje in diapozitivi so vzbudili precejšnjo pozornost med italijanskimi čebelarji, za kar so ga nagradili z glasnim aplavzom. S tem se je samo posvetovanje zaključilo, čebelarji pa so še poklepetali ob prigrizku. Omeniti moramo, da so organizatorji pripravili tudi pisna gradiva. Vsak udeleženec je dobil natisnjene referate. Predavanja so bila tudi simultano prevajana v tri jezike, in to v slovenščino, italijanščino in nemščino, tako da ni bilo nobenih jezikovnih pregrad za medsebojno sporazumevanje. Posvetovanje je bilo tudi tokrat zelo dobro organizirano, omeniti pa moramo, da je stroške za posvetovanje v celoti pokrila Gospodarska zbornica Gorice, kamor je vključeno tudi združenje čebelarjev.

MESEČNA OPRAVILA ZA JANUAR

JANEZ FIRM

Uredniški odbor Slovenskega čebelarja me je zaprosil, da bi za letošnje leto pisal mesečna navodila. Izrazili so željo, da bi v navodilih za to leto pozornost usmeril na nakladni panj. Ker so navodila namenjena predvsem začetnikom in čebelarskim »vajencem«, čebelarjem z dve ali triletnim stažem, sem si le upal prevzeti pisanje navodil. Ne bi pa tega storil, če bi bila namenjena že izkušenim čebelarjem, saj sem sam komaj prešel »pripravniško« dobo čebelarjenja. Moje čebelarstvo namreč še ni popolnoma urejeno in zato (relativno)

tudi še ne ekonomično. Za to sta potrebna čas in vztrajno resno delo. Kljub temu pa upam, da bodo tudi po stažu starejši čebelarji izluščili kak ocvirek zase. Na morebitna vprašanja glede nejasnosti pa sem vedno pripravljen odgovoriti.

Najprej pogledjmo, o čem mora razmisliti nekdo, ki šele razmišlja, da bi pričel čebelariti. Najprej si mora odgovoriti, zakaj se je odločil za čebelarjenje in kaj naj bi bil namen njegovega čebelarjenja. Če je upokojenec ali uslužbenec, ki bi ob čebelah rad preživel svoj prosti čas, niti ni tako

Pozimi lahko mnogo postorimo v topli delavnici – tudi zbiranje satnikov je primerno delo za zimski čas.

pomembno, za kakšen panjski sistem in način čebelarjenja se bo odločil, razen če bo čebelaril v oddaljenem ali celo zelo oddaljenem kraju. Temeljiteje mora o tem razmisliti mlajši človek, še posebno, če že takoj ob odločitvi želi, da bi mu čebelarjenje prinašalo vsaj del dohodka. Premisliti mora o možnostih, ki jih ima: morda je po kakem sorodniku nasledil že obstoječe čebelarstvo, morda je celotno čebelarstvo kupil, ga ohranil na istem mestu ali ga preselil; ali zna in ima možnost in željo izdelati panje in drugo opremo sam, ali je inovativen, bister, delaven, iznajdljiv, zdrav, ali že ima kakšne čebelarске izkušnje in znanje, koliko časa je pripravljen porabiti za čebelarjenje, ali lahko računa na pomoč družinskih članov. Premisliti mora, kakšnega mentorja oz. učitelja ima in kako čebelarji, ali bo čebelaril na mestu, prideloval cvetni prah, matični mleček, vzrejal matice in nove družine ali pa bo prevažal in čebelaril na med, kakšno število panjev bo imel. Vsa ta vprašanja bi morali upoštevati ali vsaj ugotoviti,

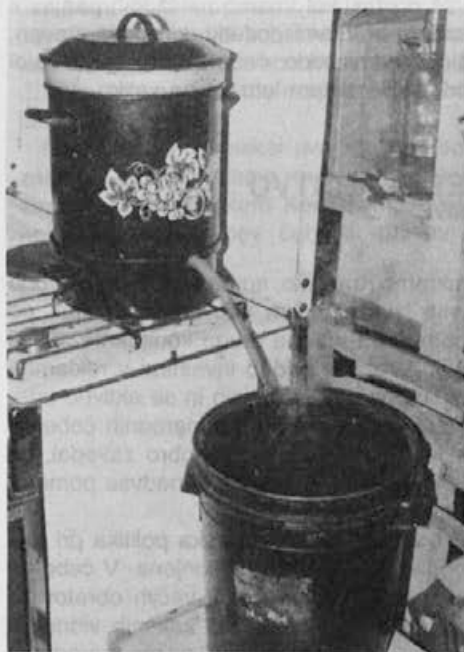
kakšen način čebelarjenja nam bo bolj ustrejal. Vse to je pomembno zato, ker je kasnejša menjava panjskega sistema ali načina čebelarjenja draga, vzame veliko energije, časa, pojavi se praznina v nabiranju izkušenj, včasih pa je takšna menjava celo nemogoča. Dobro je prej preštudirati osnovno čebelarško literaturo in se posvetovati z izkušenimi in razgledanimi čebelarji. Čebelar, ki se bo odločil za čebelarjenje na mestu, ki brez težav dviguje srednje težka bremena, ki se je pripravljen zares poglobiti v čebele, ki ima veselje in možnosti izdelovati panje, ima ugodno mesto stojišča brez čebelnjaka ali ga ne pogreša, katerega stojišče je bolj ali manj oddaljeno, ki želi z manj družinami pridelati več medu, ki ima na lokaciji vsaj eno močnejšo in zanesljivo pašo, ki rad preizkuša vsemogoče, naj se odloči za nakladni panj. Zanj naj se odloči predvsem, če ima ali če bo našel dovolj izkušenega in pomoči voljnega mentorja, ki mu bo svetoval in tudi pomagal, če bo to potrebno. Ostali se bodo, verjetno tudi po tradiciji, odločili za AŽ panj. Potem je na vrsti odločitev, kateri tip panja bodo izbrali. V Sloveniji je trenutno najbolj razširjen LR (Langstroth–Rothov) panj s tremi 242 milimetrov visokimi nakladami. Okrog 10 – 15 odstotkov panjev je dvotretjinskih LR panjev s štirimi ali petimi nakladami. Le nekaj odstotkov je DB (Dadent–Blattovega) in Farrerjevega panja ter kombinacije LR panja s »polovičnimi« 140 milimetrov visokimi mediščnimi nakladami. Iz svojih izkušenj lahko priporočam le LR, dvotretjinski LR in Farrerjev panj. Slednji se v svetu zaradi svoje uporabnosti najbolj širi. Najtežje je rokovati ravno z najbolj razširjenim LR panjem, ki ima zaradi višine najtežje naklade in je posebno neprikladen za dvomatični način čebelarjenja, ki da 2 – 3 krat večji donos medu kot običajno čebelarjenje z eno matico. Za ta sistem je najprimernejši dvanajstsatni Farrerjev panj (ostali so desetsatni) s 170 centimetri visokimi nakladami, v katerem se lahko razvijejo zares orjaške družine. Toda pozor: začetnik naj se v dvomatični sistem ne spušča vsaj tri leta, kajti ta način je zahteven, in če bi napravil le eno napako, bi bilo lahko celo manj medu kot pri običajnem enomatičnem

čebelarjenju! To je izkušnja prav vseh čebelarjev, ki jih poznam in so poskušali z dvomatičnim čebelarjenjem. Enako velja tudi za čebelarjenje v AŽ panju z zakladdo. Nasploh je tudi čebelarjenje v nakladnem panju zahtevnejše kot v AŽ panju, vendar nam nudi več različnih možnosti za razne posege v čebelje družine.

Januar je za čebelarje najbolj miren mesec, to pa ne velja tudi za čebele. Zanje je bil to december, mesec, ko je dan najkrajši, sonce najnižje in zato tudi življenjska energija najbolj uspavana. Z daljšanjem dneva pa se leto prevesi v prvo polovico, ko se narava prebudi. To novo življenje se v začetku leta še ne pozna, tudi čebele še počivajo. Spremembo opazimo šele v začetku januarja. Ptice drugače in vse več pojo, človek postane nekoliko nemiren in delovno oživi. Čebelarja začne skrbeti za čebele. »Medvedi se prebudijo«, pravi naš znani čebelar o čebelarjih za ta mesec. Prav tako se na ta dogajanja v naravi odzovejo tudi čebele. Če je v tem obdobju razmeroma toplo (okrog 0°C), se v večini panjev pojavi prva zalega na satu v sredini gnezda, in to le v velikosti kurjega jajca ali

jabolka, ki se proti koncu meseca počasi širi. V hladnih zimah se pri čebeljih družinah, ki niso zdrave ali imajo staro matico oziroma premajhno zalogo hrane, zalega pojavi nekoliko kasneje, to je konec januarja ali celo februarja. Po navedbah nekaterih čebelarjev začnejo matice ta čas zalegati v vseh klimatskih pogojih in pri različnih nadmorskih višinah.

Seveda pa čebelar-začetnik tega ne sme preverjati. Čebele ta mesec potrebujejo le mir in toploto. Če čebel do sedaj še nismo odeli oziroma zapažili, storimo to sedaj, kajti ko začnejo matice zalegati, se temperatura v središčih gnezda dvigne. Januar je navadno najhladnejši mesec in toplotne izgube ter poraba hrane sta iz dneva v dan večji. AŽ panje zapažimo zgoraj in zadaj, nakladne panje pa navadno le zgoraj pod pokrovom. Včasih jih ovijemo tudi s PVC folijo (z raztrganimi vrečami od umetnih gnojil in podobnim) ali s strešno lepenco. Tako preprečimo izgube toplote, ki uhaja skozi reže in razpoke. V čebelnjakih redno pregledujemo nastavljene pasti ali strup proti mišim, če smo ga nastavili. Morebitnega snega, ki ga je nanoslo na

Manjši čebelarji lahko prekuhajo mlado satje v sokovniku.

brade panjev, ne odstranjujemo, saj ga bo sonce kmalu stopilo, če pa sonca ni, pa ga stopi topel zrak, ki veje iz panja in ki je okrog 5°C toplejši kakor zunanji zrak. Če imamo čebele blizu doma, je zelo priporočljivo, da ob sončnih dneh na brade panjev namečemo suh sneg, če imamo žrelo odprto na podnici. Sneg čebelam zakrije bleščavost sonca in hladi dno panja, tako da čebele ne izletavajo v mraz, kjer bi na snegu otrpnile, po drugi strani pa na žrelu lahko dobijo prepotrebno vodo. Nakladne panje, ki jih je napol zametel sneg, je v tem času zelo priporočljivo povsem zasuti, ne pa da sneg okoli panjev odstranjujemo. Sneg, ki smo ga nametali na panje, se na stenah panjev delno stopi in okoli panja nastane prostor, ki ustvari zračno blazino, ta pa je dober zračni izolator. Pri tem ni nevarnosti, da bi se čebele zaradi pomanjkanja zraka zadušile, pomembno pa je, da je temperatura zraka v panju stalno okrog 0°C, ne glede na njeno zunanje spreminjanje. V panju okrog gruče čebel bo temperatura vedno le 5°C višja kot zunaj (v tem primeru 5°C), in to ne glede na toplotno izolacijo panja. Ta ali le nekoliko višja temperatura pa je za prezimovanje čebel najugodnejša. V tem mesecu čebel še ne bomo krmili s pogačami, razen na Primorskem.

Ta mesec čebelarji že nekoliko oživimo in pričenmo pripravljati vse potrebno za novo sezono. Seveda si moramo biti najprej na jasnem, kaj želimo v tem letu od čebel in kaj nam za to še manjka. Če bomo svoje čebelarstvo obdržali na isti ravni, bomo le odpremili voščine v kuho in v predelavo satnic, očistili in popravili prazne panje in satnike, jih zažičili in vanje vtrli satnice. Če smo satnice kupili pred kratkim, jih ne vtremo v satnike takoj, ampak jih pusitmo kakšen mesec dni, da se »uleže«. Če nameravamo svoje čebelarstvo to leto širiti ali izdelati osmukalnike, postaviti nov čebelnjak in podobno, nas bo čakalo več dela, še posebno, če bomo hoteli vse opraviti že pozimi. Zato se ravnajmo po načelu, da vse, kar lahko pripravimo pozimi, naredimo čimprej, saj se rado zgodi, da nas razvoj čebel preseneti in ga dočakamo nepripravljeni. Ko nujno potrebujemo določene pripomočke, nimamo česa vzeti v roke in tako zamudimo najugodnejši čas, kar pa lahko v večjem čebelarstvu povzroči pravo katastrofo, še posebej pri čebelarjenju v nakladnih panjih. Hudo je, če nam manjka naklad, satja, satnic itd. Zato ne smemo nikoli imeti več družin, kot imamo nakladnih panjev s satjem in vsemi dodatki, ki sodijo zraven, sicer nam bodo čebele izrojile, pa tudi pridelka v tistem letu ne bo veliko.

NOVE POTI V ČEBELARSTVU

FRANC ŠIVIC

Zadnje čase se pri nas veliko govori o podjetništvu. Kakor gobe po dežju se pojavljajo privatne firme, ki so se registrirale za najrazličnejše dejavnosti, še več pa jih čaka na vpis v sodni register. Kako pa kaže s podjetništvom v čebelarstvu?

Iz zgodovine vemo, da so pri nas čebelarstva podjetja že obstajala in da so se ukvarjala predvsem z nakupom, proizvodnjo ter prodajo matic in rojev. Kdo ne pozna imen Mihaela Ambrožiča in Jana Strgarja, ki sta ponesla sloves naše sivke po vsem svetu. Že takrat sta oba moža pravilno ugotovila, da njuna dejavnost ne sme biti omejena samo na ožjo domovino, torej na

takratno Kranjsko, ampak da se je potrebno lotiti izvoza v čim več dežel Evrope, po potrebi pa tudi na druge kontinente. Zlasti Jan Strgar je pridno investiral v reklamne oglase v tujih časopisih in se aktivno udeleževal vseh večjih mednarodnih čebelarških razstav, ker se je dobro zavedal, da je učinkovita propaganda nadvse pomembna za uspeh podjetja.

Dosedanja gospodarska politika pri nas podjetništvu ni bila naklonjena. V čebelarstvu imamo sicer nekaj večjih obratov, ki pa doslej niso pokazali kakšnih vidnejših ambicij, da bi se uveljavili na mednarodnem prizorišču. Verjetno se njihova usmeritev

tudi v bodoče ne bo dosti spremenila. Vendar sem osebno prepričan, da imamo v okviru naše dejavnosti vsaj na dveh področjih najboljše možnosti za razvoj podjetništva: vzreja in prodaja matic ter izdelava in prodaja čebelarске opreme.

Naj to svoje prepričanje na kratko utemeljim.

V zadnjih mesecih sem dobil iz Italije več povpraševanj za kakovostne matice kranjske pasme. Med pogovori s čebelarji iz severnega dela te sosednje dežele sem izvedel, da so s kranjico bolj zadovoljni kakor z rumeno italijansko čebelo. Nekateri jih že kar tri leta zapored kupujejo v Sloveniji. Imajo sicer nekaj kritičnih pripomb na kakovost teh matic, češ da so še premalo selekcionirane na nerjivost, da so njihove potomke preveč napadalne in da nimajo vedno dovolj izraženega čistilnega nagona. Menijo, da naše delo na selekciji še ni na zadostni strokovni višini. Pripravljene so plačati višje cene za matice in tudi še več bi jih kupovali, če bomo uspeli našete pomanjkljivosti odpraviti. Ugotovili so tudi, da zavisi kakovost matic predvsem od sposobnosti posameznega vzrejevalca. Prepričan sem, da bi s primerno reklamo znatno povečali zanimanje za slovenske matice tudi v drugih delih Evrope in sveta.

In kaj lahko naredimo na področju čebelarске opreme?

Nedavno sem obiskal svojega dobrega znanca Jožefa Wollteja, našega rojaka iz Galicije na avstrijskem Koroškem, enega največjih izdelovalcev čebeljih panjev v

srednji Evropi. V prodajnem skladišču sem opazil poleg panjev tudi širok izbor najrazličnejših čebelarških pripomočkov od vilic za odkrivanje satja do najsodobnejših točil. Ko sem svojemu gostitelju omenil, da so nekateri predmeti prav takšni, kakršne lahko dobimo v naših čebelarških prodajalnah, se je nagajivo nasmehnil: »Saj tudi so slovenskega izvora. Dobro poznam nekatere vaše izdelovalce opreme za čebelarstvo in z njimi lepo sodelujem. Moram jih pohvaliti, da so izredno sposobni in dobri mojstri, ki znajo narediti odličen izdelek, sprejemljiv tudi za razvajenega avstrijskega potrošnika. Žal pa opažam, da nikakor ne znajo zamenjati svoje ozke obrtniške miselnosti s široko podejtniško filozofijo. To mi preprečuje, da bi s slovenskimi izdelovalci opreme še bolj sodeloval.«

Prosil sem ga, naj mi pojasni razliko med obrtniško in podjetniško miselnostjo, pa mi je povedal naslednji primer: »Točila, ki jih vidite pri meni, so italijanska. Lična izdelava, solidna kakovost in sprejemljiva cena. Toda v Sloveniji poznam izdelovalca točil, ki je sposoben narediti mnogo boljši izdelek z nekaterimi originalnimi izboljšavami, žal pa je za naše tržišče in verjetno tudi za ostalo Evropo – predrag. Mož se sicer izgovarja na drage surovine v Jugoslaviji, na inflacijo in podobno, v resnici pa botruje visoki ceni njegovega izdelka maloserijska izdelava po obrtniških principih. Jaz bi na njegovem mestu takole ukrepal: najprej bi prodal vse čebelje družine, ker ga samo ovirajo pri njegovi glavni dejavnosti, in se

popolnoma posvetil točilom ter morda še dvema ali trem artiklom, s katerimi je bil že zdaj uspešen. Nato bi se povezal s kakšnim večjim evropskim proizvajalcem čebelarске opreme in sklenil z njim pogodbo o dolgoročnem sodelovanju, pri čemer bi moral imeti posluh in razumevanje za vse kritične pripombe in predloge predstavnikov tujega trga. Trmoglava zaverovanost vase in v svoj prav ni dobra. Morda bi se s svojim inozemskim partnerjem dogovoril celo za mešano podjetje, če že sam ne bi zmozel dovolj sredstev za posodobitev lastnega obrata. Z usmeritvijo izdelkov v izvoz bi bil storjen odločilen korak v spremembi obrtniške miselnosti.«

Da pa bo našim bralcem pojem podjetništva še bolj razumljiv, naj navedem primer dosedanjega sogovornika Jožefa Wollteja, ki je takole opisal svojo dejavnost na področju čebelarске opreme: »Kakor veste, sem po poklicu mizar in lastnik tovarne pohištva v Galiciji. Letno predelamo okoli 10.000 m³ smrekovega lesa, pri čemer imamo okoli 2.000 m³ odpadka, to je krajših kosov, ki so sicer zelo kvalitetni, primerno suhi, žal pa za naše pohištvo prekratki. Pred leti smo jih po zelo nizki ceni prodajali v tovarno celuloze. Bilo mi je hudo, toda boljše rešitve nisem videl. Nekoč pa sedim na vrtu pri prijatelju čebelarju, in ko gledava njegove čebele, mi šine v glavo nenavadna misel: kaj če bi iz mojih lesnih odpadkov tudi jaz izdeloval panje. Še tisti dan sem si od prijatelja sposodil prazen panj nakladnega sistema, ki smo ga nato v naši vzorčni delavnici analizirali in izdelali svoj vzorec. Osebnostno sem ga peljal na Dunaj in ga ves ponosen pokazal funkcionarjem na sedežu avstrijske čebelarске zveze. Spet eden, ki bi rad delal panje, so bile njihove pozdravne besede. Bil sem razočaran in osramočen, vendar se nisem dal odgnati. Prosil sem jih, naj si moj izdelek ogledajo in povedo,

kaj jim je všeč na njem in kaj ne. Njihove pripombe sem si dobro zapomnil in čez nekaj dni sem se ponovno vrnil s popravljivim vzorcem. Tudi tokrat so še imeli nekaj predlogov za manjše popravke. Tretji poskus pa jih je popolnoma zadovoljil. Tudi cena je bila v primeri z mojimi številnimi konkurenti najugodnejša, tako da smo se kar takoj dogovorili za serijo kakšnih tisoč panjev.

Na predlog strokovnjakov iz avstrijske čebelarске organizacije sem se odločil, da bom delal samo nakladne panje, in to v Zandrovi in nemški normalni meri, ki sta v Avstriji in ZRN najbolj priljubljeni. Takoj sem se začel udeleževati čebelarских sejmov v obeh omenjenih deželah. Ker sam nisem čebelar, sem povabil na razstave tudi enega od najbolj znanih sodelavcev za tehnologijo na avstrijskem čebelarském inštitutu, ki je obiskovalcem strokovno utemeljeno razlagal prednosti naših panjev. Seveda sem ga za njegovo delo primerno nagradil. Danes nadaljuje njegovo delo moj mlajši sin, ki se je medtem dodobra poglobil v tehniko čebelarjenja in je sposoben pojasnjevati uporabo naših izdelkov tudi najbolj izkušenim čebelarским mačkom.

Osem let je minilo, kar smo izdelali prvi panj. Medtem smo ugotovili, da bi bili v naši dejavnosti na področju čebelarstva še bolj uspešni, če bi lahko nudili tržišču celotno opremo, ki je potrebna za čebelarški obrat. Zato v naših skladiščih lahko vidite najrazličnejšo opremo, pa tudi satnice, bio lak za panje, celo nekatera zdravila, verjetno pa bomo kmalu prodajali tudi med. Vse kar potrebuje svetovno čebelarско tržišče, bo sčasoma postalo predmet našega poslovanja.« Upam, da je z opisom primera Jožefa Wollteja razčiščen pojem podjetništva v čebelarstvu. Ali mislite, da bo našel tudi v Sloveniji kakšnega posnemovalca?

NAŠE PANJSKE KONČNICE NA PREGLEDNI RAZSTAVI NA DUNAJU

Ob razstavi Človek in čebelar, ki so jo odprli v Avstrijskem muzeju za etnografijo – Na ogled je 400 panjskih končnic

Ni naključje, da je cesarica Marija Terezija v svojih znamenitih reformah pripisala zelo pomembno mesto tudi čebelarstvu kot svojevrstni gospodarski panogi, in tudi ni naključje, da je v novo ustanovljeno čebelarško šolo na Dunaju 1770 povabila za učitelja Antona Janšo, reformatorja tedanjega čebelarstva v Evropi.

O tem nazorno in slikovito govori razstava »Človek in čebela« – čebelarstvo na Slovenskem v tradicionalnem gospodarstvu in ljudski umetnosti, ki bo na Dunaju odprta vse do aprila 1990 v prenovljenih prostorih Avstrijskega muzeja za etnografijo v Laudongasse. Pripravila sta jo Slovenski etnografski muzej v Ljubljani in omenjeni muzej na Dunaju v sodelovanju s Kulturno-informacijskim centrom SFRJ na Dunaju. Na njeno izvedbo je odločilno vplivala finančna podpora številnih sponzorjev v Sloveniji, predvsem Gorenja. In ne nazadnje: pobudo zanjo je dal Ivo Martelanc iz Turistične zveze Slovenije.

Ker zahteva celoten projekt poseben komentar, pogledimo tokrat vsebinsko sporočilo razstave, ki je sama po sebi lep primer dobrega sodelovanja različnih strok, obenem pa je tudi odlično spričevalo organizatorjem in strokovnim ustanovam (predsednik organizacijskega odbora Josip Košuta).

Med šestotimi eksponati izstopajo slovenske panjske končnice. Štiristo jih je. Nastajale so od druge polovice 18. stoletja do konca prejšnjega na čelnih deščicah čebeljih panjev »kranjičev«, in to samo na Slovenskem. S svojimi nabožnimi, zgodovinskimi ali žanrskimi, največkrat hudomušnimi prizori predstavljajo svojevrsten svet človeške domišljije in barvitost ljudske umetnosti.

Razstava je doslej najbolj celovit prikaz domala vsega, kar je povezano s pojmom o čebeli. Njena dragocenost je tudi v tem, da nas opozarja na vlogo Antona Janše pri moderniziranju tedanjega evropskega če-

belarstva, na njegovo publicistično delo. Nič manj ni pozorna do Petra Pavla Glavarja, ki je mnogo prispeval k razvoju čebelarstva, zlasti s prevajanjem Janševih nemških tekstov, ki jih je ta pisal za »svoje ukaželjne učence«. Po besedah dr. Gorazda Makaroviča je Slovenija, zlasti pa Gorenjska, v čebelarstvu med vodilnimi deželami v svetu, morda celo vodilna, a za takšno trditev so potrebni tehtni dokazi. Morda bo dunajska razstava spodbudila njihovo iskanje?

Na razstavi so lepo vidni panji in njihov zgodovinski razvoj, na ogled so tudi drugi eksponati, prikazana pa je tudi uporaba medu (ali smo na strd povsem pozabili?) in voska. Medex je postavil paviljon z medico in drugimi proizvodi iz znanega programa api. Obiskovalcem je na voljo tudi video film o slovenskih panjskih končnicah, avtohtoni kranjski čebeli, spremlja pa ga slovenska ljudska instrumentalna in vokalna glasba.

Razstavo so strokovno postavili Gorazd Makarovič, Ida Gnilšak, Janez Gregori in Janez Poklukar. Lepo in domiselno obliko ji je dal arhitekt Marjan Loboda, ki je ob arhitektu Ranku Novaku, Studiu Znak in akademskem slikarju Mišu Strmanu sodeloval pri nastanku odlične celostne podobe. Oba muzeja sta tudi založnika in lastnika

znanstvene publikacije z istim naslovom, kot ga ima razstava, izšla pa je v zbirki Publikacije Avstrijskega muzeja za etnografijo kot XXIV. zvezek s 114 slikami in enim zemljevidom ter dvojezično. Do aprila 1990 so na Dunaju v zvezi s to razstavo predvidene še številne prireditve.

DRAGO MEDVED

PISANE SLIKE NA SLOVENSkih ČEBELNJAKIH – PRISPEVEK EVROPSKI KULTURI

prof. dr. EDI SENEGAČNIK

Znana švicarska firma Ciba-Geigy je v 15. številki svoje čebelarke publikacije »Bienenstich« (Čebelni pik) objavila v nemškem, francoskem in angleškem jeziku članek z gornjim naslovom. Njegova avtorica Ljudmila Schmid-Semrl iz slovanskega seminarja univerze v Bernu je s tem simpatičnim člankom seznanila svetovno čebelarstvo s slovenskim narodom in njegovo kulturno zgodovino, zlasti pa z našim čebelarstvom, najbolj s panjskimi končnicami. Takole začenja:

»Pisane podobe na čebelnjakih so se pojavile v Sloveniji nekako ob koncu 18. stoletja in jih potem najdemo do začetka 20. stoletja. Kranjski čebelarji so krasili svoje lesene panje, v katerih so čebele gradile satje in zbirale med, z ljubkimi pisanimi podobami na čelnih straneh. Cela vrsta teh ljudskih umetnin je zdaj zbrana v Prirodoslovnem muzeju v Ljubljani in v Čebelarstvu muzeju v Radovljici.

»Kaj pa gledate in prodajate svoja zijala? Čebele že dobro delajo! Tako se glasi napis na nekem gorenjskem čebelnjaku iz 19. stoletja. Ja, ta pregovor dobro označuje prislovično slovensko pridnost. Marljivi Slovenci bi lahko svoj narodni grb okrasili s to marljivo živalico-čebelo.

Slovenci v severozahodnem delu Jugoslavije sodijo k trem kulturnim krogom: mediteranskemu, alpskemu in panonskemu, pri čemer je čebelarstvo v vseh treh različno izraženo. Dokazano je, da so prinesli Slovani čebelarstvo s seboj iz svoje pradomovine vzhodno od Karpatov. Še danes uporabljajo prastara slovanska izraza

»panj« in »ulj«, ki označujeta izdolbljeno drevesno deblo za najbolj preprosto obliko panja. Pozneje so se jim pridružila izdolbljena korita in polovične klade z lesenimi skulpturami. Na Gorenjskem je med leti 1820–1880 panj kranjič pripomogel, da je zacvetela posebne vrste umetnost. Začeli so namreč barvati čelne strani panjev. Ta nekoč tako priljubljena dejavnost, zdaj pa opuščena ljudska umetnost, je danes pravzaprav področje preučevanja za umetnostnega zgodovinarja, jezikoslovca, muzikologa (naslikani inštrumenti), seveda pa tudi za čebelarje in slikarje navce v Sloveniji.

O tem kulturno-zgodovinskem pojavu pa spodobno priča čebelarstvo in čebelji muzej v Radovljici pri Bledu od svoje ustanovitve leta 1960. Tu lahko izvemo vse o biologiji čebele, o čebelarstvu in pridobivanju medu, o koristnosti teh žuželk v kozmetiki in farmacevtski industriji. Enkratnost tega muzeja so poslikane panjske končnice, ki jih lahko občudujemo tudi v Prirodoslovnem muzeju v Ljubljani. Kako si sploh lahko pojasnimo to umetniško izrazno obliko Gorenjske? Prav gotovo sta imela pri tem bistveno vlogo estetska težnja po olepšavi panjev in rastoča blaginja. Taka pritklina je namreč izražala posestnikovo veljavo in tudi ponos. Umetnostni zgodovinarji so mnenja, da so številne podobe svetnikov najbrž odganjale in prestraševale tatove čebel in medu. Ustvarjalna domišljija slovenskih umetnikov, ki se kaže na več kot tisoč ohranjenih primerih, izbira pogosto izvirne teme, ki navdušujejo človeka. Biblij-

Naše panjske končnice so zelo zanimive in lepe ter vedno izzovejo občudovanje.

ski prizori in svetniški portreti so bili pobožnemu slovenskemu ljudstvu lahko razumljivi. Potem sledijo zgodovinske scene: habsburška doba s sveto alianso (1815), Napoleonovi časi, turške vojne. Pojavljajo se tudi indijanci, ker je takrat v Severni Ameriki deloval slovenski misijonar Baraga. Sledijo še upodobitve pripovedk in legend ter hudomušno – satirične scene na račun žensk. Tudi nekatere poklice zasramujejo. Prizori robato hudomušnih bojev med obema spoloma so zabavali obiskovalce. Celu umor in uboj sta bili priljubljeni temi. Avtorji teh dekorativnih slikarij so bili večinoma laiki. Zanimivo je vsekakor, da so celo nekateri znani baročni slikarji (Layer, Langus, Šubic) izdelovali končnice po naročilu.

Na podobah čebeljih panjev so se torej ohranili zgodovina, ljudsko blago in pripovedke. Na njih so zasramovali ali pa moralizirali, svetnikom pa so s tem postavljali skromen spomenik. Zanimiva je predvsem pogosto spremenjena tema »Lovčev pogreb«. Znano je, da je vladal med čebelarjem in lovcem že od nekdaj prepir, kajti streli iz pušk so vselej plašili čebele. In tako nesejo na končnicah lovca v grob tisti, ki so bili sicer njegova žrtev: gozdne živali. Pri tem hodijo gozdna bitja pokončno kot ljudje; le lovčev pes se mora premikati po svojih štirih. Preračunano pa medved, ki se ga sicer bojijo kot medenega tatu, bere brevir v vlogi duhovnika. Tako se slikar znebi svoje jeze do medveda. Morda pa so

tudi kmetje s temi slikanimi motivi izrazili nejevoljo do svoje »lovske gospode«.

Pogled v kulturno zgodovino Slovencev nam pove, kako pomembno je bilo zanje čebelarstvo. Ohranjena je slika čebelnjaka iz leta 1679. Italijanski kemik Scopoli je v svoji knjigi *Entomologia Carniolica* (1763) opisal kranjsko čebelo, ki je že takrat uživala dober glas. Prvi Slovenec, ki ga je cesarica Marija Terezija imenovala za dvornega čebelarja, je bil Anton Janša iz Radovljice. V nemščini je napisal čebelarstvo strokovno razpravo o čebelah. Kmalu nato je sledilo prvo slovensko strokovno besedilo o čebelah. Napisal ga je Peter Pavel Glavar (1776). Trgovina s čebelami pa je kranjsko čebelo (*Apis mellifica* v. *carnica*) zanesla v Trst, na Koroško, Češko, Moravsko in v Švico. Prvo slovensko čebelarstvo glasilo se je imenovalo *Kranjska Čebelica*. Slovenska ljudska umetnost pa pozna še danes okrašene medene kruhke in izdelke iz voska. Z ljudskimi instrumenti, kot jih lahko vidimo tudi na panjskih končnicah, so gorenjski glasbeniki zasloveli po vsem svetu. Trgovsko podjetje *Medex* v Ljubljani izvažata različne medene pridelke in med v tujino.

Čebelji panj je za Slovence še danes nekak pojem domačnosti in mnogi slovenski pisatelji (Jurčič, Aškerc, Trdina, Erjavec, Cankar) pripovedujejo o topli privlačnosti čebelnjakov.

Do danes se je ohranilo sicer malo starih čebelnjakov, toda sodobni Slovenec išče

svoje razvedrilo v različnih kmetijskih panogah. Pri tem ne manjka poskusov, da bi staro slikarstvo na panjskih končnicah nadomestili z novo naivno umetniško obliko. Morda se je moderno »naivno slikarstvo« v Jugoslaviji zgledovalo po tej prertrgani niti iz Slovenije, ko si je zamišljalo svoje umetniško udejstvovanje. Za mnoge južne Slovane je postalo slikanje čebelnjakov ne

samo zabava, ampak skoraj že ljubezen. Tu najdejo po svojem delu sprostitve od neverjetne naglice današnjega življenja. Nikakor pa nočejo posnemati cenene čebelarke romantike. S svojimi pisanimi slikarji na čebelnjakih je mali slovenski narod (1,7 milijona) prispeval kamenček v mozaik sodobne evropske kulture.

NAŠE PANJSKE KONČNICE

AVGUST BUKOVEC

(Slovenski čebelar 6/1934)

V najmilejšem spominu so mi ostali tisti srečni časi, ki sem jih v mladih letih preživel na materinem domu, na trdnem kmečkem posestvu v logaških hribih ob izviru Sovre.

Pri hiši je bilo mnogo stvari in reči, ki so me zanimale čez mero, nobena pa me ni toliko kakor uljnjak. Pred njim sem tiho ždeval ure in ure ter opazoval čebele in pasel oči po slikah na končnicah precej velikega števila panjev.

Pročelje uljnjaka je bilo meni najlepši svet, poln čarov, mikavnosti ter zvedavost dražejih prizorov.

Dostikrat sem se v slike zamaknil tako močno, da sem bil gluhi in slepi za vse, kar se je godilo okoli mene. Včasih me je šele oster klic iz hiše ali pa lajež domačega kužeja zdramil, da sem se vrnil iz Indije Koromandije v preljubo Solzno dolino.

Ni je bilo končnice, ki je ne bi poznal do najmanjših podrobnosti. Nekatere so mi bile posebno ljube. Zlasti se dobro spominjam »Materne božje«, ki je imela ob strani neznansko lepa pušeljca, in pa »Levove glave«. Te se kar nisem mogel nagledati. Izrezljaj jo je bil kipar – samouk iz sosednje vasi, toda tako mojstrski, da bi bila v čast celo izučnemu rezbarju.

Široki levov jezik je bil brada panja; nanj so čebele sedale in urnih nožic izginjale v temno žrelo. Ta zanimiva končnica je sedaj v društveni zbirki.

Tudi moj stric je bil zelo vnet za končnice. Posebno lepe ne bi dal od hiše za noben denar, tako zelo jih je cenil. Naročal jih je pri nekem krošnjarju, ki je brinovec po kozarčkih ponujal od hiše do hiše. Prinašal

mu jih je iz Poljan nad Škofjo Loko po 6 krajcarjev komad. Pri naročilu sta se natančno domenila, kakšna mora biti »malarija« na posamezni končnici.

Po dolgih letih me je neko pomlad obšla želja, da bi zopet videl kraje, kjer sem v mladosti ovčice pasel. Stric kar ni vedel, kaj bi od veselja storil, ko me je po tolikih letih zopet imel pred seboj. Ne da bi kaj govorila, sva zavila po stezici k čebelnjaku in sedla. Bil je krasen dan v maju. Jablane okoli čebelnjaka in daleč gori po rebri so bile od cvetja vse bele. Čebele so šumele kakor v roju in vlačile domov na žive in mrtve. Solnce se je upiralo v uljnjak z vso mlado silo, da so končnice na panjovih kar žarele.

Stric je odšel v hišo in se je kmalu vrnil s hlebom kruha ter z latvo kislega mleka. Meni pa ni bilo do teh dobrot, ampak sem le gledal in gledal končnice in obujal ljube, lepe spomine. Zdi se mi, da so se mi baš na ta dan oči odprle za lepoto končnic, za to svojevrstno ljudsko umetnost, ki je polna miline, izvernih domislevkov in zdrave šegavosti. Od takrat se za to narodno blago še posebno zanimam.

V teku let sem zbral precejšnje število končnic, pa sem jih še premalo, kajti vse kaže, da bodo v nekoliko letih do zadnje izginile iz slovenskih uljnjakov.

Končnice, ki sem jih zbral, sem pred nekoliko leti prepustil društvenemu čebelar-skemu muzeju. Marsikatero v tej zbirki je daroval ta in oni razumni čebelar. Veselilo bi me, ako bi se po objavi teh vrstic naša zbirka nagleje množila in popolnjevala. Ker

gledamo pri zbiranju zlasti na kakovost, je upati, da se bo mogel čebelarški muzej ponašati z dobršnim številom prav posebno posrečenih končnic.

Med že zbranimi končnicami so nekatere nenavadno lepe ter zaradi starosti in zadržanosti snovi, ki jo je slikar obdelal, posebno zanimive. Nadejam se, da se bo število takih v bližnjih letih povečalo, kar pa je odvisno od dobre volje in od zavednosti naših kmečkih čebelarjev, ki lahko mnogo store, da omenjeni smoter tudi dosežemo. Da bi ga le res in dokler je še čas!

S tem spisom ne nameravam podati studije o panjskih končnicah. To naj store folkloristi, ki so za to poklicani. Moj namen je le, da seznanim čebelarje s to umetnostjo specialiteto in zbudim v njih zanimanje za najlepše, kar so imeli naši stari čebelarji in kar smo tako lahkomišelnostjo zapravili.

Poslikane končnice se ne bodo vrnile v naše čebelnjake nikdar več. Bili so časi, ko smo si resno prizadevali, da bi to staro navado ohranili, toda tok časa je bil močnejši od naših želja. Slikarji končnic so izumrli, z njimi vred je pa bila pokopana tudi vsa veda o našem slikanju, zlasti pa »tajnost«
o pripravljanju in uporabi barv. Z uvedbo modernih panjev je za vselej odklenkalo slikam na končnicah, ki so poživljale in zaljšale naš kmečki čebelnjak in ga napravile mikavnega za staro in mlado.

Grenka je ta ugotovitev za tistega, ki ljubi svoj rod in vse, kar je z njim v zvezi. Edino, četudi skromno tolažilo za to izgubo, je dejstvo, da nima nobena reč na svetu trajnega obstanka in da bo vsaj spomin na končnice ohranjen v nekaterih javnih zbirkah in v tisku.

Društvene končnice pa naj dobe, ko pride čas, dostojno mesto v Janševem čebelarškem domu. Da bi ga dočakali!

Zbirke končnic in publikacije.

Z zbiranjem končnic se je pri nas začelo razmeroma pozno. Zaradi tega so naše zbirke bolj revne in nepopolne. Sedaj pobiramo le še ostanke. Ugodni čas, ko je bilo tega blaga še v izobilju, smo zamudili, ker nismo imeli smisla zanj. V ljubljanskem Narodnem muzeju so imeli do l. 1900 odločilno besedo sami arheologi, ki so se

zanimali skoraj izključno za starine iz kelt-ske in rimske dobe, deveta briga pa jim je bila živa domača umetnost, ki je za naše narodopisje vsaj tolike važnosti, kakor drobci starorimskih loncev.

Kadar govorimo o »narodnem blagu«, bi morali imenovati slovenske panjske končnice na prvem mestu. Saj niso bile nikjer drugje na svetu običajne in so jih slikali zgolj domači, ljudski umetniki! Vsekakor so neprimerno bolj naše, nego so avbe, peče, pasovi, majolike in druga taka »ponarodela«
šara, ki smo jo dobili od sosedov tuje krvi in besede.

Prvi, ki je začel končnice zbirati, je bil rajni predsednik Kmetijske družbe Gustav Pirc. Njegova skromna zbirka je obenem z dvojnicami, ki sem mu jih prepuščal iz svoje zbirke, pozneje prešla v last Narodnega muzeja.

Ko je postal kustos ljubljanskega muzeja znani arheolog dr. Walter Šmid, ki je bil tudi vnet čebelar, je začel zbirati končnice za muzej z veliko vnemo, ljubeznijo in razumevanjem. Znal je ločiti dobro od slabega, kar je za vsako zbirko odločilnega pomena. Nabrane končnice je uredil na dveh velikih tablah in jih uvrstil med muzejske zbirke, da si jih lahko vsakdo ogleda.

Muzej je pozneje pridobil še mnogo končnic. V zbirki je sedaj nad 700 komadov, ki čakajo končne ureditve. Takrat bo treba izločiti vse, kar je brez vrednosti. Tega pa ni baš malo. Ne vem, čemu naj bi v zbirki ostale končnice, na katerih se slika sploh več ne da razločiti.

Večjo zbirko končnic ima tudi naše društvo. Ni jih mnogo – komaj 150 jih je – toda so večinoma zelo lepe, dobro ohranjene in zanimive. Med njimi je marsikatera taka, da slične nikjer več ni dobiti. Tudi zelo stare so vmes, pravijo, da najstarejše, kar jih je znanih. Skoraj vse slike, ki bodo spremljale ta spis, so posnete po originalih v čebelarškem muzeju.

Tudi nekateri zasebniki imajo manjše zbirke, n. pr. Gallo – Mežica, Ross – Kranj, Sadnikar – Kamnik.

Zadnja leta so začeli stikati za končnicami celo zagrebški trgovci s starinami, pa tudi nekateri ljubljanski. Pač znamenje, da postaja to blago redko. Pazimo, da ne

pride, kar je dobrega, v neprave roke!

V inozemstvu je večja zbirka končnic na Dunaju v »Museum für Volkskunde«, v Bernu pa v švicarskem čebelarstvu muzeju. Ta zbirka je precej lepa in tudi obsežna. Končnice so muzeju dobavljali švicarski trgovci z našimi čebelami, ki so kupovali pri nas kranjčice. S panji vred so šle v tujino tudi končnice; žal, da med njimi tudi mnogo lepih.

O končnicah se je doslej razmeroma malo pisalo, mnogo premalo za tako zanimivo in obsežno snov. Dr. Vurnik pravi v svojem spisu »Slovenske panjske končnice«: »Čudno, o panjskih končnicah vse do začetka našega veka ne najdemo v naši literaturi nobene ne domače, ne tuje beležke; dasi je morala galerija v čebelnjaku presenečati vse tujece pri nas in z barvno pestrostjo in snovnim bogastvom privlačiti vse ljubitelje ljudstva in njegove duše.«

Prvo opozorilo na končnice najdemo v »Carnioli«, kjer je l. 1840 (v štev. 37 in 38) priobčil Mihael Heinko črtico »Ein krainisches Bienenhaus«, ki v njej na izredno šegav in duhovit način opisuje nekatere slike na končnicah.

Potem je bilo tiho do l. 1903, ko je bil objavljen dr. Walter Šmid v čebelarstvu listu »Illustrierte Monatsblätter für Bienenzucht« (Klosterneuburg) kratek informativen članek s slikami, ki je vzbudil mnogo zanimanja med nemškimi čebelarji. Naše društvo je takrat dobilo mnogo vprašanj, kdo pri nas končnice še slika.

Ta članek je dr. Šmid izpopolnil in objavil l. 1905 v »Mittheilungen des Musealvereines für Krain«.

Vse te nemške razprave pa niso našle pri Slovencih pravega odmeva. Šele ko je izšel leta 1905 v »Slovanu« ilustriran članek

o »Slovenskih končnicah in folklori«, ki ga je spisal Jos. Wester, se je tudi pri nas zbudilo zanimanje za to ljudsko umetnost, zlasti, ker je bil članek pisan z ljubeznijo in je bodril k zbiranju nar. blaga.

S temi članki in črticami je bil led prebit in zanimanje za končnice je postalo mnogo bolj živahno. Povečalo se je pa še, ko je dr. Schmid del zbirke iz ljubljanskega muzeja razstavil na Dunaju.

Lep članek o tem predmetu je objavil leta 1911 v »Österreichische Volkskunst« prof. dr. Mihael Haberlandt. Poskrbel je tudi, da so zbirko končnic v dunajskem muzeju za ljudsko umetnost izpopolnili z nakupi v Sloveniji.

Doslej najboljšo študijo o končnicah je napisal pokojni dr. Stanko Vurnik. Objavil jo je l. 1929 v III. zvezku »Etnologa«, glasnika Etnografskega muzeja v Ljubljani. Naslov spisu je »Slovenske panjske končnice«. Izšel je tudi ponatisk tega dela; v zalogi ga ima omenjeni muzej v Ljubljani. Snov je sistematično in zelo skrbno obdelana, pa ne zgolj s stališča folklorista in umetnostnega zgodovinarja, marveč kolkor toliko tudi s čebelarstva stališča. Dr. Vurnik je zbral v tem spisu vse, kar je vedel in znal povedati o končnicah. Podal nam je v njih lepo zaokroženo sliko, ki jo bo težko spopolniti.

Manjši članki, nekateri tudi ilustrirani, so bili objavljeni v »Jutru« (št. 156, 1926), v »Ilustriranem Slovincu« (1927) in »Naša pota« (št. 2, 1934).

Naše društvo je razstavilo končnice ob kongresu jugosl. čebelarjev v Sarajevu (l. 1923) in na Vseslovenski čebelarstvu razstavi v Pragi (l. 1927). Bile so predmet živahnega zanimanja.

(Nadaljevanje sledi.)

VZREJI MATIC IN ZDRAVSTVENEMU VARSTVU ČEBEL NA ROB

JANEZ GREGORI, prof. biol.

Čebelarstvo leto smo zaključili in že krepko zakorakali v novo. Zato moramo narediti obračun: po medeni beri lahko rečem, da pri nas v tem desetletju še ni bilo tako slabega leta. Svoje je opravila že toča v juniju. Čebelarji pa nismo odvisni

samo od medenega pridelka, ampak svojo dejavnost popestrimo tudi na druge načine. Nekateri smo se odločili za vzrejo matic. In prav ob vzreji matic sem letos doživel toliko neprijetnosti in jeze, da želim o tem seznaniti širši krog čebelarjev. Da pa ne bo ostalo

SLOVENSKI ČEBELAR

GLASILO ČEBELARSKIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE

LXXXXI LETNIK

Urednik
Janez Mihelič, prof.

IZDAJA ZVEZA ČEBELARSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Ljubljana 1989

KAZALO

SPLOŠNI STROKOVNI DEL

Bandov, Naum: Zatiranje in zdravljenje hude gnilobe čebelje zalege – da ali ne?	114	Razvoj toplotnega postopka uničevanja varoe	287
Bešvir, dr. Jože: Vizija razvoja veterinarske stroke v zdravstvenem varstvu čebel	284	Kolenc, Franc: Ravnaje ob pojavu hude gnilobe	363
Borneck, Reimond in B. Marle: Varooza na tehničnem inštitutu za čebelarstvo v Franciji – poizkusi z apistanom leta 1988	257	Kovačević, dipl. vet. Alen: Nova sredstva proti varoozi	8
Božič, Janko: Ali tudi naša čebela obira varoo	84	Kranjc, Metod: Ločevanje pršice varoe od čebel s toplotnim udarom s pomočjo nizko toplotnega termičnega aparata YU-static 45/15-02 varoa stop	288
Brence-Lazarus, Tatjana: Kako in kdaj naj uporabljamo nova zdravila proti varoozi	318	Krištof, Bruno: XII. republiško srečanje in tekmovanje mladih čebelarjev v Murski Soboti	217
Bukovšek, Lojze: Ali je ugotavljanje števila varoe potrebno?	145	Kulinčević, dr. Jovan: Kako preprečiti ropanje čebel	253
Cobey, Suzan: Selekcija in načini zatiranja varooze	227	Kuzmički – Pavlič, Marija: Huda gniloba čebelje zalege	193
Čebelarstva zveza Makedonije: Priprava na okroglo mizo za temo – »Zdravljenje – zatiranje hude gnilobe čebelje zalege – da ali ne	21	Majcen, Karel: Čebelarjevo delo v januarju	6
Deu, dipl. vet. Pavle: Fluvalinat – hudičeva snov in čudežna droga	82	Čebelarjevo delo v februarju	41
Apitol – novo zdravilo in nov način zdravljenja varooze	290	Čebelarjevo delo v marcu	75
Ob prevodu članka Apistan – Fluvalinat	293	Čebelarjevo delo v aprilu	111
Dvoršak, Andrej: Močne Namesnikove družine	225	Čebelarjevo delo v maju	147
Gerig, Lucio: Apistan – kaj je z dovoljenjem za promet v Švici	292	Čebelarjevo delo v juniju	192
Glinšak, Ida: Ob 30-letnici čebelarskega muzeja v Radovljici	249	Čebelarjevo delo v juliju in avgustu	221
Gregorc, Aleš: Minerali v prehrani čebel	12	Čebelarjevo delo v septembru	250
Nosemavost čebel v vzrejevališčih čebeljih matic poleti 1989	356	Čebelarjevo delo v oktobru	282
Gregori, Janez: Vzreji matic in zdravstvenemu varstvu čebel na rob	354	Čebelarjevo delo v novembru	314
Herbert, E. W.: Zatiranje Varoe jacobsoni z apistanom ..	87	Čebelarjevo delo v decembru	349
Javornik, mag. Franc: Tudi veterinarji se izobražujejo – seminar iz zdravstvenega varstva čebel v Ljubljani ..	2	Marinko, Matjaž: Vtisi z obiska v ZRN	11
Huda gniloba čebelje zalege	45	Mencej, Martin: O čebelarstvu pred tristo leti v deželi Kranjski	313
Zdravljenje hude gnilobe čebelje zalege – da ali ne?	43	Opozorila in nasveti dr. Jožeta Bretschka glede borbe proti varoozi	323
Jenko, Jože: Čebelariti da ali ne?	43	Vodstvo švicarskih čebelarjev na študijskem obisku v Sloveniji	365
Kastelic, Lojze: Stres kot posledica nepravilnega zdravljenja varooze	154	Mihelič, Janez: XII. posvetovanje o sodobnem čebelarstvu je bilo v Ljubljani	109
Klun, Ludvik: Način čebelarjenja in razmnoževanje varoe ..	156	Osemindeseta redna letna skupščina ZČDS	181
		Čebelarski dnevi Sarajevo 89	345
		Ogrin, Irena: Izid nove knjige »Pravna zaščita čebel« ..	16
		Opacič, Miloš: Ravnaje z antibiotiki in njihovo shranjevanje	289
		Relič, Branko: Vosek in satje	38
		Cvetni prah in spomladanski razvoj čebeljih družin	73
		Rihar, dr. Jože: Čebele in varoa pozimi in zgodaj spomladi	57, 85
		Selekcija čebeljih družin na povečan čistilni nagon kot pomemben obrambni meha-	

nizem proti hudi gnilobi čebelje zalege	149
Varooza – radikalen poseg v juliju brez akaricidov	225
Borba proti varoozi v Izraelu	320
Rozman, Anton:	
Zadnje srečanje z dr. Jožetom Brečkom .	365
Senegačnik, prof. Edi:	
Nov način za učinkovito zatiranje varooze – podaljšan postopek ob prisotnosti zalege .	78
Moje izkušnje pri zatiranju varooze	116
Skok, Marjan:	
Krizni štab za zdravljenje čebel proti varoozi	251, 281
Sulimanović, dr. Đuro:	
Zimsko zatiranje z apitolom	47
Sulimanović, Đuro in Kezić, Nikola:	
Higienska podloga varostop za preprečevanje širjenja varooze	232
Šivic, inž. Franc:	
Dve zanimivi čebelarški prireditvi v letu 1988	15
Kako čebelarijo na Švedskem	223
Med čebelarji v deželi Nostradamusa	315
Mana z neba	353
Tomašič, Armin:	
Postopek registracije zdravil za rabo v veterini	295
Vener, Ivan:	
Izkušnje čebelarjev pri zdravljenju varooze v drugih republikah	296
Vesely, inž. Vladimír:	
Borba proti varoozi na Češkoslovaškem .	322
Zagorc, Franc:	
Kako zatiramo varoozo s prekinitvijo zaleganja	121

IZKUŠNJE NAŠIH ČEBELARJEV

Kavčič, Ivan:	
Še nekaj o zdravljenju poapnele zalege	203
Kladnik, Viktor:	
Hud sovražnik čebel	95
Krajnik, Vinko:	
Mali kruhek na loškem	167
Ličen, Lojze:	
Čebelar se vedno uči	166
Izkoristimo sončne žarke, ki nam prihranijo denar in trud	301
Majcen, Karel:	
Vzreja matic za domačo rabo	165
Mikšaj, Ivan:	
Dvigalo za delo z nakladnimi panji	324
Muzica, Drago:	
Nejasnosti pri zdravljenju	22
Relić, Branko:	
Matična rešetka, da ali ne?	22
Zaloge, razporeditev hrane in prezimovanje čebel	327
Ribnikar, Janez:	
O redu in čistoči v naših čebelnjakih	168
Rotar, Jože:	
AŽ panj z begalnico – zakaj?	235
Smoletski, Ivan:	
Kako kupujemo čebele?	328

Šerak, Matija:	
Pašne razmere v občini Murska Sobota nekoč in danes	235
Zaletel, Pavel:	
Pomoč začetnikom	201
Ali so kupljene matice res slabe?	236
Zunko, Ivan:	
Kuhajte z nami	303, 339

IZ TUJIH ČEBELARSKIH ČASOPISOV

Briški, Zdravko:	
Uspešnost čebelarstva v Avstraliji	330
Dvorsak, Andrej:	
Indijanska pravljica	68
Engfer, M.:	
Razmišljanje o »varoznih« razmerah	24
Erpačić, Jožo:	
Tudi tako je treba razmišljati	264
Kečkeš, Andrej:	
Sintetično satje novo orožje v boju z varoozo	59
Kosta, Polona:	
Čebelarstvo v Braziliji: Kongres Apimondie v Riu de Janeiru	329
Mencej, Martin:	
Pogled na čebelarjenje v zadnjem desetletju tega tisočletja	68
Feromoni usmerjajo življenje in obnašanje čebel	171
Pravijo, da je tudi to mogoče	298
Mehler, Michael:	
Nova Zelandija Švica južnih morij 26, 61,	95
Mikšaj, Ivan:	
Čebelarjenje z dvema maticama v nakladnem panju	205
Mičeta, Nedeljko:	
Žepik ali gorski šetraj je končno medil ...	207
Ogrin, Irena:	
Čemu steklen kozarec za med?	93
Dober panj – kaj je to?	175
Vedenje čebel delavk in matic po izletu roja	204
Samer, A.:	
Stres in čebele	66
Schaper, Fridgart:	
Medica – specialiteta iz čebelarke kuhinje	63
Scott Gama zine:	
Čebelarjenje v Južni Koreji	366
Senegačnik, prof. Edi:	
Samo z medom sem preživel	298
Senegačnik, dr. Jurij:	
Ostanki zdravil v medu in novost v kemoterapiji čebeljih boleznih	25
Senegačnik, prof. Edi:	
Buckfastska čebela ali čebela brata Adama	172

IZ DRUŠTVENEGA ŽIVLJENJA

Bračič, Milan:	
Razvitje prapora ČD Gradišče – Lenart	70
Čuruvija, Mirko:	
Poziv vsem čebelarjem Jugoslavije za derno pomoč za izgradnjo čebelarkega inštituta v Kumrovcu	275

Dervarič, Franc:	
Delovanje ZČD Murska Sobota	277
Dopolnjena pravila ZČDS	29, 104
Evidentiranje kandidatov za predsednika ZČDS	29
Dvoršak, Andrej:	
Alojz Miklič – sposoben organizator in čebelar	99
Grosupeljski čebelarji so ogorčeni	101
Poročilo z občnega zbora ČD Dobropolje Jože Vehar – Čebelar in mojster za vse Čebelarstvo na sejmu v Kranju	209
80 let ČD Grosuplje	212
Mar ne gre le za denar	269
341	
Esenko, Ivan:	
Nagrajeni smo bili vsi	273
Jenko, Jože:	
Še o »čebelariti da ali ne« ?	212
Jeras, France:	
Potrebujemo učinkovitejšo organizacijo IO ZČD Grosuplje:	135
Spoštovani tovariš Milan Kneževič	176
Izvleček iz zapisnika tretje seje IO ZČDS Izvršni odbor ZČDS:	28
Regres za zdravila	69
Kneževič, Milan:	
Razdelitev sredstev republiškega SIS za preskrbo s hrano in pospeševanje pridelovanja hrane za odmrle čebelje družine	132
Kandidatna lista nadomestnih volitev za predsednika ZČDS	101
Komisija za čebelarški naraščaj:	
Obvestilo o srečanju in tekmovanju mladih čebelarjev v Murski Soboti	124
Opozorila čebelarjem – zdravite čebele proti varoozi	242
Kolenc, Franc:	
O članku »Čebelariti, da ali ne« ?	133
Kresal, inž. Dušan:	
Bežigrajski čebelarji na Dolenjskem	341
Ob ustanavljanju sekcije za čebelarstvo	374
Kosta, Polona:	
Čebelarstvo za enaindvajseto stoletje	342
Levstek, Franc:	
Pionirji naprednega čebelarstva v Ribniški dolini – Mihail Vrbič	304
Mihelič, Janez:	
Povzetek seje IO ZČDS	177
Čebelarstva družina Dolsko je slavila 70-letnico	242
Mihelič, Stane:	
Katere čebele so pojedle denar	211
Mencej, Martin:	
Umrli je dr. Jože Brečko	26
Ogrin, Irena:	
Slovesna predstavitev načrta za izgradnjo jugoslovanskega čebelarskega centra	309
Radinja, prof. Nuša:	
Čebela je bila nekoč shbela	214
Rozman, Anton:	
Proslava ob 80-letnici obstoja čebelarske organizacije in 20-letnice Čebelarske zveze Zalec	308
Runtas, Milan:	
Poročilo o izvajanju delovnega načrta ZČDS v letu 1988	239, 267
Senegačnik, prof. Edi:	
Brat Adam Kehrle – devetdesetletnik	96
Serajnik, Mišo:	
Bohinjski muharji	336, 370
Skok, Marjan:	
Čebelarstva razstava na Bledu	271
Skrt, Ivan:	
Koristno sodelovanje ČD Ilirska Bistrica z veterinarsko postajo	275
Sladič, Vida:	
Praznovanje 70-letnice ČD Zagorje ob Savi	274
Zaletel, Pavle:	
Cvet z drevesa slovenskega čebelarstva	333
ZČDO Grosuplje:	
Odprto pismo direktorju Medexa	102
ZČDS:	
Družbena pomoč čebelarjem kooperantom	103
ZČO Hrvaške:	
Titov Kumrovec, ZČO Hrvaške in Jugoslavije vabijo	103
ZČDS:	
Vabilo na 38. redno letno skupščino	130
Zaključni račun ZČDS za leto 1988	137
Delovni načrt ZČDS za leto 1989	138
Določitev višine letnih povračil za uporabo cest za čebelarska vozila	140
Tekmovanje mladih čebelarjev v Murski Soboti	177
NARAVNO ČEBELARJENJE	
Firm, Janez:	
Naravno čebelarjenje	98
Boj proti varoozi s prizreževanjem in izpiranjem trotovine	122
Moje izkušnje s KAS	123
Zatiranje varooze z mravljinčno kislino	169
Obvestila	215
Čebelarjenje M. K. Thuna – obrobna zanimivost ali izziv za prihodnost	262
Fabjan, Tone:	
Odpravljanje varooze v sodelovanju z naravo	238

samo pri jadikovanju, dodajam svojemu razmišljanju tudi nekatere predloge. V njih vidim možnosti, da naredimo korak naprej k večjemu redu v čebelarstvu.

Slovenci v čebelarstvu spet oživljamo stare tradicije, oživljamo čase, ko smo na področju vzreje matic v svetu nekaj pomenili. In če skušamo pojasniti, s čim smo si v veliki meri zapravili ugled, smo verjetno blizu resnici, če odgovor strnemo v eno besedo: nesolidnost. Zadnja leta se trudimo, da bi kolikor se da popravili zamujeno, veliko damo na selekcijsko delo, ki ga vodijo mladi, načrtov polni strokovnjaki. Prvi uspehi selekcije se že kažejo in o njih ponosno pripovedujemo našim severnim sosedom.

Če pogledamo, kakšno je stanje čebelarstva pri nas danes, vidimo, da mu družba namenja vse več pozornosti, bodri nas torej svetlikanje v daljavi. V programih razvoja je postalo čebelarstvo enakopravno drugim kmetijskim dejavnostim, dejansko pa se v glavnem še vedno vsak sam otepa s svojimi težavami. Hvale vredno je, da družba povrne del stroškov, ki jih ima čebelar z nakupom matic pri registriranem vzrejevalcu. Res pa je, da vzrejevalec še vedno ostaja finančno prepuščen samemu sebi, posredno mu gre v prid le večja prodaja matic. Cene matic niso visoke, verjamem pa, da so marsikomu že težko dosegljive. Čutiti je, da matice že ostajajo neprodane, saj si le tako lahko razložimo početje nekaterih vzrejevalcev. Tako smo lahko v letošnji reviji Pčela, št. 6, prebrali oglas vzrejevalca matic iz Vojnika, da prodaja selekcionirane, oplojene in označene pridobitne matice kranjske pasme po 40.000 din, kar je bilo v tistem času približno cena 1 kg medu! Tako nizko pa vzrejevalci res ne bi smeli ceniti svojega dela.

Tudi sam se se lotil vzreje matic in svojo dejavnost že pred tremi leti prijavil ustreznim ustanovam. Kmetijski inštitut Slovenije posveča vso pozornost pasemski čistosti mojih čebel, veterinarska služba pa bedi nad njihovim zdravjem. Za vzrejo matic sem se odločil iz več razlogov. Kot biologa me to delo močno privlači po strokovni plati, v Podkorenu, kjer živim, pa so tudi

druge danosti, naklonjene tej dejavnosti: čebele so pasemsko čiste in pri čebelarjih zelo iskane. Kraj je pašno razmeroma zanimiv, bogate pelodne paše pa močno pospešujejo razvoj. Zato ni čudno, da so pri nas v preteklosti mnogi čebelarili na roje in da je nekoč cvetela trgovina s čebelami. Spomnimo se samo Mihaela Ambrožiča iz Mojstrane. Tudi z boleznimi do sedaj ni bilo preglavid, saj primera hude gnilobe nihče ne pomni, znani so le primeri noseme, predvsem v pomladih po bogatih letinah gozdnega medu, na katerih so čebele slabo prezimovale. Do letošnje pomladi je bil rezultat testiranja na vroo vedno negativen, jeseni pa sem se prvič srečal s tem zajedavcem tudi v svojem čebelnjaku.

Da smo se v našem koncu tako dolgo otepali varoe, ni golo naključje. Ko se je varoa začela širiti v Sloveniji, smo se čebelarji Čebelarke družine Kranjska Gora dogovorili, da v naše kraje nihče ne bo prinesel kakšne družine čebel iz drugih krajev. Vsakdo, ki je začel čebelariti na novo, si je priskrbel nove panje, čebele pa dobil od domačih čebelarjev. Pomembnosti naše odločitve se je zavedalo tudi Čebelarstvo društvo Radovljica–Jesenice in sprejelo odlok, da je naša dolina zaprta za vsako dovažanje čebel.

Letos pa so se v našem kraju vrstili čudni dogodki, ki so v celoti zavrli mojo vzrejevalsko dejavnost, v podrobnostih pa jih sploh ne morem dojeti in razumeti. Ker je čebelnjak, ki ga je postavil pokojni oče, dotrajal, sem se odločil, da na istem mestu postavim novega. Da bi čebele obvaroval stika z drugimi čebelami, ki bi jih lahko okužile, sem panje odpeljal v dolino Tamar. Doma so ostali samo nakladni panji. Komisija za pasemsko čistost je čebele pregledala in sklenila, da mi izda dovoljenje za vzrejo takoj, ko bom prinesel potrdilo o zdravstvenem stanju čebel.

Sredi maja pa mi je moj čebelarški prijatelj povedal, da je sovaščan pripeljal dva panja iz okolice Škofje Loke in jih postavil dobrih 500 metrov od mojega čebelnjaka. Takoj sem odšel k novemu lastniku čebel, mu pojasnil svojo vzrejevalsko dejavnost in kako smo čebelarji dogovorjeni glede vnosa tujih čebel v naš konec. Za začetek

čebelarke poti sem mu ponudil v dar dva roja. Mojo pondbo je zavrnil, trdno odločen, da brani svoje pravice. Zagotovil mi je, da je čebele pripeljal na podlagi dovoljenja, ki mu ga je izdal veterinarski zavod v Kranju.

O dogodku sem obvestil republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, dopis pa sem poslal v vednost tudi republiški in občinski veterinarski inšpekciji in novemu imetniku čebel v vasi. V dopisu sem navedel, da bo veterinarska služba opravila pregled mojih čebel takrat, ko bom že vedel, kakšno je zdravstveno stanje prinesenih dveh družin. Eno je gotovo: z njima je k nam prišla tudi varoa. Nihče mi ni odgovoril, pregleda čebel na hudo gnilobo ni bilo in tudi dovoljenja za vzrejo ne, zato tudi matic ne. Če pustim ob strani svojo izgubo v denarju (na leto sem vzrejal okoli 200 matic), sprašujem, kdo je odgovoren za škodo, ki je nastala z letošnjim izpadom vzreje? Veliko denarja je bilo vložena v delo strokovnih služb, ki so opravljale preglede oziroma kontrole, klofuto je dobila tudi selekcijska služba. Neverjetno je ravnanje veterinarske službe, ki dovoli prepeljati tuje čebele v sam vzrejni center (do danes, ko imam čebele že zazimljene, nimam zagotovila, da so bile čebele iz Škofje Loke morebiti pripeljane brez vednosti veterinarske službe)!

Ne poznam podrobnosti naše zakonodaje, ki ureja razmere v čebelarstvu, in mogoče v vsem, kar se mi je pripetilo, ni nič nezakonitega. Razmišljam kot čebelar, ki mu ni vseeno, kaj se dogaja se čebelami. Brskam po priročniku Zdravstveno varstvo čebel, ki sta ga leta 1987 izdali ZČDS in republiška veterinarska uprava. Na strani 81 zgoraj berem: »Da bi ohranili domače čebele pred križanji z drugimi pasmami ali nenadzorovanimi rodovi, ne sme biti okrog plemenilne postaje, če se matice oplojujejo s parjenjem, v polmeru 8 km, v zaprtih dolinah pa v polmeru 6 km, čebeljih družin drugih rodov...« Teorija torej tako.

Čebelarstvo je postalo enakopravno drugim kmetijskim dejavnostim. Če hočemo, da se bo stanje, ki ponekod že meji na katastrofo, izboljšalo, je treba nemudoma poseči po določenih ukrepih. Predlagam naslednje:

1) čebele ima lahko samo oseba, ki je član čebelarke organizacije;

2) znanje čebelarja mora biti preverjeno – drugače povedano, opraviti mora izpit;

3) poostriti je potrebno zdravstveno kontrolo pri prevozih čebel;

4) temeljit veterinarski pregled čebel naj velja tudi za čebelje družine v krogu okoli 3 km od plemenišča.

Svoje predloge utemeljujem z naslednjim:

1) Čebelarjenje se od ostalih kmetijskih dejavnostih v nečem bistveno razlikuje: z neznanjem lahko čebelar ogrozi čebelarje v soseščini in s tem povzroči gospodarsko škodo. V današnjih časih, ko čebelarstvo tarejo številne tegobe, mora biti čebelar salno na tekočem z dogajanjem, predvsem na zdravstvenem področju. To pa zagotavlja samo povezanost v čebelarski organizaciji, ki svoje člane tekoče seznanja z novostmi v strokovnem časopisju. Pri nas je to Slovenski čebelar. Dragocena pa je tudi medsebojna izmenjava izkušenj. K ugovoru, da od starejših čebelarjev ne moremo zahtevati, da se včlanijo, predlagam, da takim čebelarjem družina določi skrbnika (lahko se imenuje tudi drugače – npr. pomočnik), ki bo imel pregled nad stanjem v čebelnjaku. Pomembno je, da je pregled nad zdravstvenim stanjem vseh čebeljih družin na področju posamezne čebelarke družine popoln. Čebelarski začetnik se mora registrirati pri čebelarski družini, kjer dobi vsa potrebna navodila in nasvete.

2) V priročniku Zdravstveno varstvo čebel na strani 53 piše: »Z zakonom je tudi predpisano, da mora imeti čebelar osnovno znanje o kužnih boleznih ter o predpisih s področja varstva čebel.« Zakon je torej jase, kako izvedeti, koliko nekdo ve, pa je najlažje tako, da ga vprašamo. Če se ozremo okoli sebe, le redko kje srečamo toliko vedoželjnosti in pripravljenosti za izmenjavo mnenj in izkušenj, kot je to ravno pri čebelarjih. In prepričan sem, da bo vsak pravi čebelar z veseljem dovolil preverjanje znanja. Ponavljam: preverjanje znanja je potrebno zato, ker neznanje lahko povzroči gospodarsko škodo v širši okolici.

3) K predlogu ni kaj dosti dodati: razne bolezni vse bolj ogrožajo naše čebele,

predvsem je to huda gniloba. Pri tem nastaja velika gospodarska škoda. Zato moramo zdravstvenemu varstvu čebel posvetiti še več skrbi, posebno še preventivi.

4) Plemenišča matic so neke vrste popkovina, tu nastaja življenje, ki se razrašča na vse strani, zato mu moramo posvetiti vso zdravstveno kot tudi selekcijsko skrb. Plemenišča so razmeroma maloštevilna, zato mislim, da za veterinarsko službo ne bo prevelik zalogaj, če bo poleg plemenišča imela pod stalnim nadzorom tudi čebelnjake v krogu okoli 3 km.

Ali so predlogi v skladu z obstoječo zakonodajo, ne vem. Če zakon kakorkoli premalo poudarja učinkovito zdravstveno

varstvo ali je nedorečen, ga je pač potrebno takoj spremeniti. Želim, da o mojih predlogih, ki naj bi jih po potrebi še dopolnili, pove svoje tudi skupščina ZČDS.

In ko razmišljam o letošnjih dogodkih, se mi porajajo tudi čisto človeška vprašanja. Če nekdo začne čebelariti tako, kot je to storil moj sovaščan, in si tako nakoplje nejevoljo vseh čebelarjev v družini, si ne predstavljam, kako se bo vključil v čebelarško organizacijo. Če mu bo zakon dovoljeval samorastniško čebelarjenje, bo kot možni vir okužbe predstavljal neprestano grožnjo za ostale čebelarje. In mogoče nikoli ne bo izvedel, da obstaja tudi čebelarški kodeks.

PRIPIS UREDNIŠTVA

Gornji prispevek smo objavili v zadnji številki Slovenskega čebelarja, vendar ker nam je tiskarski škrat zamenjal nekatere odstavke, je članek izgubil svoj smisel, zato ga popravljenega objavljamo še enkrat. Avtorju članka se zaradi napake opravičujemo, enako tudi našim bralcem.

Selekcijski kotichek

I. SPLOŠNO O SELEKCIJI ČEBEL

JANEZ POKLUKAR, Kmetijski inštitut Slovenije
Namesto uvoda v novo rubriko Slovenskega čebelarja

Že od nekdaj smo Slovenci zelo vezani na našo čebelo. Kranjska čebela alpskega tipa je bolj ali manj cenjena v vseh deželah sveta. Z uvajanjem nove rubrike Selekcijski kotichek želimo še povečati strokovnost Slovenskega čebelarja in ga tako izenenačiti z drugimi podobnimi publikacijami v tujini.

V Selekcijskem koticčku Slovenskega čebelarja bomo letos lahko podrobneje spoznali delovanje naravne selekcije in tudi možnosti vplivanja čebelarja na izboljšanje lastnosti čebel. Poleg tega bomo poročali o rezultatih dela službe za selekcijo kranjske čebele pri Kmetijskem inštitutu Slovenije. Želimo, da bi se v Selekcijski kotichek aktivno vključili tudi čebelarji praktiki iz Slovenije in tudi iz drugih republik. Selekcija čebel je namreč precej zapletena zadeva, vezana na večja geografska območja.

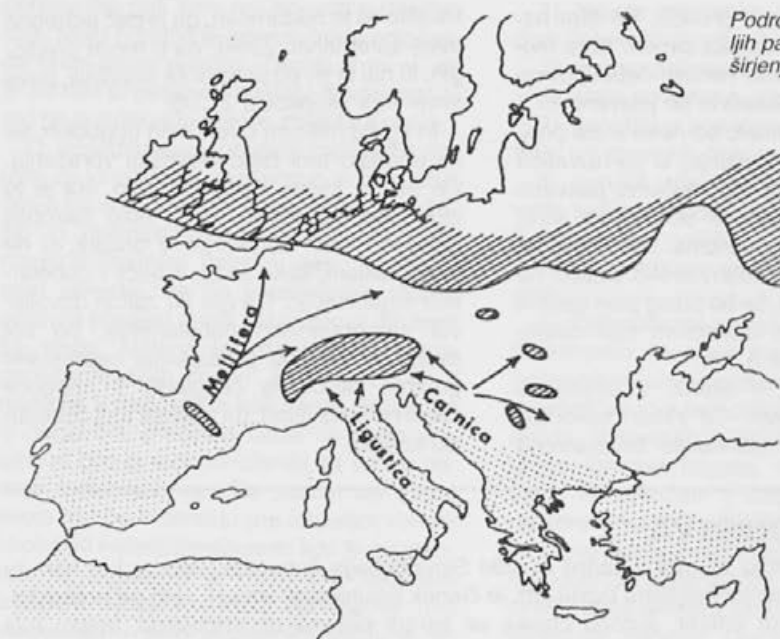
NARAVNA SELEKCIJA PRI ČEBELAH

Ledene dobe so v preteklosti v Evropi zelo vplivale na rastlinstvo in živalstvo. V januarju so našli 20 do 30 milijonov let stare vzorce čebel. Čebele so se od tedaj morfološko le malo spremenile.

V zadnji ledeni dobi so mrzle zime potisnile ledenike daleč v osrednjo Evropo. Z umikajočo vegetacijo so se proti jugu pomikale tudi čebele. Na Balkanskem, Apeninskem in Pirenejskem polotoku so nastale tri ločene populacije čebel, ki so se ločile v naravno oblikovane pasme.

Nastanek evropskih pasem čebel v zadnji ledeni dobi

Čebele so v vsem svojem evolucijskem razvoju pokazale veliko sposobnost prilagajanja. Postale so socialno živeče žuželke.

Področje evropskih čebeljih pasem v ledeni dobi in širjenje le-teh po otoplitvi.

ke. Zaradi uspešnejšega boja za obstanek so načelo sebičnosti lastnega genotipa zamenjale z načelom sebičnosti sorodnega genotipa.

V več milijonih let je razvoj in obstanek čebelje vrste pogojevala samo naravna selekcija. Osnovna težnja čebel je bilo preživetje, ne pa večji pridelki medu. V evlucijskem razvoju so čebele razvile zamotan postopek parjenja, katerega cilj je preprečiti parjenje v sorodstvu.

V celotni čebelji populaciji še danes obstaja velika spremenljivost morfoloških in fizioloških lastnosti. Pri umetni selekciji lahko kaj hitro zaidemo v nasprotje z naravno, ki nam potem uspešno preprečuje genetski napredek. Pri načrtovanju umetne odbire čebel torej ne smemo zanemariti naravne selekcije.

S selekcijskega vidika je izredno važno število spolnih alel v čebelji populaciji na določenem območju. Od tega je odvisna luknjičavost zalege. O tem in o vplivu matice pa več prihodnjč.

MATICA IN SELEKCIJA ČEBEL

Matica ima izredno važno vlogo v obstoju in razvoju čebelje družine. S svojo vitalno-

stjo, hitrostjo zaleganja, izločanjem matičnih feromonov in s kakovostjo semena v semenskem mešičku močno vpliva na razvoj čebelje družine in s tem na preskrbo čebel s hrano. Če je z matico kaj narobe, jo čebele hitro zamenjajo.

Kakovost zaleganja matice

Poseben način dedovanja spola pri haplo-diploidnih organizmih pogojuje primeren način parjenja. Živalske vrste s takim načinom dedovanja imajo samo dva izhoda – da so poligamične (nekatero vrste mravelj) ali pa poliandrične, kot so npr. čebele. Pri čebelah vsak trot pari le enkrat, nato pa umre. Od sestave njegovih genov, predvsem pa od spolne alele zavisi uspešnost novooplojene matice. Če bi v neki populaciji čebel imeli le dve spolni aleli, potem bi matica v vsakem primeru (ne glede na število paritev) zalegla 50 odstotkov gluhih jajčec.

Pri teh alelah pa je stvar že drugačna. Če je matica sparijena le enkrat, potem lahko v 2/3 primerov zaleže 50 odstotkov slepih jajčec, v tretjini primerov pa slepe zalege ni opaziti. Če število parjenj povečamo, potem bo spremenljivost v deležu

slepe zalege med maticami vse manjša, povprečen delež slepe zalege bo znašal 33,3 odstotke.

V čebelji populaciji je 6–19 spolnil alel. Čim manjše je število spolnih alel, tem večji je odstotek slepe zalege.

Preživitvena in reprodukcijska sposobnost čebelje matice je odvisna od deleža njenih slepih zaleženih jajčec. Naravna selekcija je zato narekovala poliandrijo čebeljih matic z okvirnim številom parjenj ene matice.

Rodovitnost matice

Hitrost in moč zaleganja matice je pogojena s številom jajčnih cevk v dveh jajčnikih. Rodovitna matica ima v enem jajčniku 150 do 180 jajčnih cevk, v polni sezoni pa lahko dnevno zaleže več kot 2000 jajčec.

Semenski mošnjček matice je velik približno 1 mm, v njem lahko matica hrani prek 7.000.000 semenčic tri ali več let, kar je svojevrsten biološki fenomen. Za oploditev enega jajčeca porabi mlada matica s polno spermateko 50 ali več semenčic, s starostjo pa se število semenčic na oplojeno jajcece močno zmanjša (celo do 1). Zmanjševanje števila potrebnih semenčic za oploditev enega jajčeca je v logaritemski povezavi z zmanjševanjem vsebine semenske mošnjice. Pri starih maticah se že lahko zgodi, da zalegajo neoplojena jajčeca. V tem primeru je edina rešitev za čebeljo družino preleganje matice.

Privlačnost matice

V mandibularni žlezi v glavi sintetizira matica tako imenovano matično snov (queen substance), ki v čebelji družini predstavlja izredno važen feromon.

Kemična sestava matičnega feromona je zapletena. Glavni sestavini sta 9 – okso – trans – 2 – decenoična in 9 – hidroksi – trans – 2 – decenoična kislina. Poleg teh dveh kislin zasledimo še 12 organskih kislin.

Navzočnost matičnega feromona preprečuje zamenjavo matice (rojenje, preleganje), pri čebelah delavkah pa zavira rast ovarijev. Matičin feromon poleg ostalih di-

šav določa pripadnost čebel k eni družini, omogoča čebelam prepoznavanje svoje matice.

Mandibularna žleza čebel delavk je manj razvita in izloča le majhne količine matičnega feromona. Delavke uporabljajo izloček žleze za mehčanje voska pri gradnji satja.

Večje količine matičnega feromona izločajo pokriti matičniki. Na ta način je močno zavrto zaleganje novih matičnikov, kar ima določeno vlogo v času rojenja ali preleganja matic.

Količina izločenega feromona pri matičnikih v določeni meri napove čebelam, kje se razvija najbolj kakovostna matica. Tak matičnik čebele bolje negujejo in bolj grejejo. To se dogaja tudi pri novoizvaljenih maticah v umetni vzreji matic. Čebele najbolj oblegajo valilne matičnice z maticami, ki izločajo več matičnega feromona. Na tem ločevanju temelji tudi Rauchfussov način plemenitve matic. Matice, oplemenitene na ta način, so predhodno biološko selekcionirane. Manj privlačne matice namreč niso oprasene in izginejo.

Naravno parjenje matic

Naravno parjenje čebeljih matic je prilagojeno preprečevanju parjenja v sorodstvu in njenemu parjenju zunaj domačega panja na posebnih zbirališčih trotov.

Spolno zrel trot izleti v zgodnjih opoldanskih urah. V desetih do tridesetih minutah opravi do nekaj kilometrov dolgo krožno pot. Med letom se ustavlja na posebnih mestih, primernih za parjenje z maticami, ki jih imenujemo zbirališča trotov. Ta mesta določajo: okoliški relief, okoliški horizont in lokalni termični pogoji.

Troti prepoznajo matico optično (hitro gibajoča pika) in olfaktorčno (sekret mandibularne žleze in paritveni znak na tergalnih žlezah matice). Sledijo ji v roju. Matica se pari večkrat, vsak trot med kopolacijo umre in odpade od matice. Matica se vrne v domač panj s paritvenim znakom, to je s čebulico trota, ki je paril zadnji. To čebulico odstranijo čebele delavke.

Literatura je na voljo pri avtorju.

FEROMONI ČEBEL

JANKO BOŽIČ

Feromoni so tekoči izločki živali, ki kot plin ali tekočina povzročajo vedenjske ali fiziološke odgovore pri drugi živali iste vrste. Feromone proizvajajo eksokrine žleze (žleze z izločanjem na telesno površino ali v telesne votline). Izločki so vedno tekoči. Na telesni površini lahko izhlapevajo ali pa ostanejo tekoči. Od fizikalnega stanja feromona je odvisno njegovo razširjanje in prenos na druge organizme. Plinasti feromoni se prosto razširjajo z difuzijo in z gibanjem zraka. Čebele jih vonjajo. Tekoči feromoni se raznašajo z neposrednim prenosom s čebele na čebelo.

Feromone delimo glede na učinek na »prožilne« in »vžigalne«. Prožilni feromoni sprožijo takojšen vedenjski odgovor. Mednje sodijo feromoni spolne privlačnosti, opozorilni, napadalni feromoni, feromoni sledi, rojenja, gručanja, medsebojnega prepoznavanja idr. »Vžigalni« feromoni sprožijo fiziološke ali druge spremembe v organizmu, ki lahko sprožijo nove vedenjske vzorce. Mednje sodijo feromoni zaviranja razvoja jajčnikov pri čebelah delavkah, feromoni socialne organizacije in družnosti v čebelji družini.

Za učinkovitost feromonov je velikega

pomena njihovo razširjanje v prostoru. Dobro prezračevanje panjev je pomembno za uspešno zaznavo – zlasti plinastih feromonov. Feromoni, ki se prenašajo z neposrednim stikom, se prenašajo bolje, ko so čebele bolj živahne. Takrat se čebele več gibljejo, zato je več medsebojnih stikov. K boljšemu zaznavanju feromonov prispevata tudi higiena v panju in osebna higiena čebel (čistilno obiralno vedenje). Feromoni se lahko prenašajo tudi z izmenjavo hrane. V tem primeru ustna tekočina ne sme imeti prevelike vsebnosti sladkorjev. Pri zaznavi tekočih feromonov lahko pomagajo voski v kutikuli. Kemična snov – feromon se v kutikuli učvrsti, in ko doseže dovolj veliko koncentracijo, sproži fiziološki odgovor, še pogosteje pa prisotnost feromona zavira določene fiziološke odgovore.

V nadaljevanju si bomo ogledali posamezne skupine feromonov v čebelji družini. Poleg njihovega delovanja si bomo ogledali še njihov praktični pomen pri vsakdanjem čebelarjenju.

Glavni vir za vse članke je knjiga *Pheromons of social bees*, avtorja Johna B. Freea, ki je izšla leta 1987 pri založbi Chapman and Hall Ltd. London.

Iz tujih čebelarških časopisov

ČEBELARJENJE V JUŽNI KOREJI

SCOTT GAMAZINE (Nadaljevanje)

Poletna in zimska opravila

Čebelarjenje z domačo čebelo je dokaj enostavno in se je skozi čas verjetno le malo spremenilo. Kot primer vzemimo gospo Kim in njeno hčer, ki živita v pogorju Sorak v predelu severne Južne Koreje in čebelarita s 50 družinami, naseljenimi v pokončno stoječih votlih drevesnih panjih. Nova družina ponavadi nastane iz roja že obstoječih družin. Roj zvabijo na okroglo leseno desko, premazano z medom, ki postane tudi pokrov za nov panj. V zgornji del

drevesnega panja vzporedno vstavijo dve palici, ki dajeta satu oporo. Pokrov zadela-jo z blatom in ga pokrijejo s koničasto »kapo« iz slame, ki panj zavaruje pred dežjem (slika 4 a). Vhod v panj imajo čebele skozi majhne luknjice pri dnu drevesnega panja ali skozi ozek prostor med neravnim dnom panja in površino skale, na kateri leta stoji.

Večina čebelarjev, ki sem jih obiskal, je čebelarila s tradicionalnimi drevesnimi panji, pokritimi s plastičnimi vrečkami, stari-mi plitvimi posodami ali s čimerkoli, kar je

pri roki. Napredek v tradicionalnem čebelarjenju je uporaba škatel, naloženih druga na drugo in visokih približno 10 do 15 cm. Čebelar z ostrim nožem zarezhe skozi sat med dvema zgornjima škatlama in tako loči »mediščno naklado«, ne da bi pri tem vznemiril družino.

Ta način čebelarjenja pa čebelarju ne dopušča pregleda družin, zato zelo težko ugotovi zaloge medu, zaleganje ali prisotnost katerekoli izmed boleznih čebel. Ko se družina razširi, lahko »mediščno naklado« poveča tako, da k vznožju panja doda novo škatlo ali drevesni panj. Zaradi takšnega

načina čebelarjenja večina družin roji, kar je dobrodošlo, saj čebelarji s tem povečujejo število družin.

Družine zazimijo tako, da panje obložijo s slamo. Gospa Kim ima letno največ do 20 odstotkov izgub. Da nadoknadijo izgube, v času rojenja dnevno opazujejo družine, da lahko polovijo roje, ki so družine zapustili.

Za razliko od medonosne čebele, katere radij nabiranja hrane je do 2 km, je le-ta pri indijski čebeli samo 0,5 km. Na področju 1 kv. km se torej lahko dobro preskrbi s hrano le 10 do 20 družin.

(nadaljevanje prihodnjic)

Pionirji naprednega čebelarstva

BOHINJSKI MUHARJI

MIŠO SERAJNIK

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

11. julija 1942 je nemški komisar tudi formalno razpustil Čebelarstvo družino Bohinjska Bistrica. Strgar je bil imenovan za vodjo čebelarjev okrožja Radovljica. Čebelarji so za ohranitev čebeljih družin prejeli od 10 do 12 kg sladkorja na panj pod pogojem, da viške medu predajo okupatorju. Teh viškov pa ni bilo. Marsikateri kilogram nemškega sladkorja je končal v partizanskem čajju. Strgarju so na ta način odvzeli tudi čez 300 kg sladkorja. Kako močno je vojna prizadela bohinjsko čebelarstvo, nam kaže tudi popis okrajne gospodarske komisije Bohinj leta 1944. V vsem Bohinju je bilo 252 kranjčev in 224 AŽ panjev, torej manj, kot jih je prej imel Strgar sam.

Vzrejevalci kranjic

Po končani vojni leta 1945 so se čebelarji usmerili v obnove čebelarstev. Z vseh strani sveta so že prihajale prošnje za kranjsko sivko. Pogosti so bili tudi obiski domačih in tujih čebelarjev, predvsem iz Anglije in Nizozemske. Želeli so si »kranjico«, kakršno so odkupovali pred vojno. Žal so ostali praznih rok, ker Strgar ni dobil dovoljenja za izvoz čebel in matic. Trgovino s tujino je imel popolnoma omejeno, na domačem tržišču pa skoraj nič možnosti. Na pritisk tujine se je zadeva uredila in trгови-

na oziroma vzreja čebel je dobila nov zagon.

Tega leta se je društvo preimenovalo v Čebelarstvo družino Bohinjska Bistrica. Takoj so se lotili obnove plemenilne postaje Za gradcem nad jezerom. Vodila sta jo Jože Sušnik – Smrekarjev z Broda in Janez Podlipnik – Skočirjev s Savice, poleg

Jan Strgar (Šprahov-Bitnje) prvi predsednik ČD Bohinjska Bistrica in najzaslužnejši za razvoj čebelarstva v kraju.

Jože Sušnik (Smrekarjev iz Broda) je postal dober vzrejevalec matic.

tega pa sta tudi nadzirala kvaliteto in izvajala selekcijo.

Sprva je postaja oskrbovala predvsem bohinske čebelarje, kmalu pa so že bili viški za prodajo. Na postaji so delali še: Franc Iskra in Štefan Podgorevc, oba iz Bohinske Bistrice, ter Cene Preželj – Objanov s Savice. Ko pa je trgovina ponovno stekla, so matice vzrejali tudi na domovih: Franc Štros – Šoštarjev iz Stare Fužine, Lovro Blažin z Gorjuš, Marija Bernik iz Srednje vasi in mnogi predvojni vzrejevalci matic. Imeli pa so tudi težave s turisti, posebno na plemenilni postaji Za gradcem, ker so ti radi brskali po hramčkih, jemali iz njih plemenilčke s čebelami ter jih nato zaradi neznanja napačno vstavljali. S tem so zaprli izhod in se matice niso sprašile, čebele pa niso mogle izletavati.

Do današnjih dni

Leta 1953 so čebelarji Zgornje doline izstopili iz Čebelarke družine Bohinjska Bistrica in ustanovili svojo. Strgar je obžaloval to cepitev moči, čeprav ni oporekal pravice do nje: Že leta 1963 pa sta se obe družini ponovno spojili.

Leta 1953 je bila v Bohinjski Bistrici »sadjarsko-čebelarška razstava«. Obiska-

lo jo je okoli 1200 obiskovalcev, kar je za Bohinj veliko. Čebelarški del razstave je prikazal bogato tradicijo bohinskega čebelarstva, posebno pa delo Jana Strgarja. Zadnja razstava takšne vrste je bila v Bohinju 1963. leta in zato ni nenavadno, da je bila razstava tako močno obiskana.

Septembra 1955 pa je bila na Gorenjskem razstavišču v Ljubljani »1. republiška razstava živine«, na kateri so sodelovali tudi bohinjski čebelarji. Za dosežene uspehe v razvoju čebelarstva je plemenilna postaja Zagradec prejela diplomu.

Novembra istega leta je bila v Bohinjski Bistrici ponovno sadjarsko-čebelarška razstava. Marija Bernik in Jože Sušnik sta za razstavljene eksponate prejela zlato medaljo.

Bohinjski čebelarji so po vojni sodelovali tudi na več mednarodnih razstavah. Na veliki čebelarški razstavi v Nemčiji leta 1947 je sodelovala plemenilna postaja Zagradec s prikazom edinstvenega okolja za razmnoževanje čiste kranjske sivke. Razstavljena je bila foto panorama plemenilne postaje, opravil na njej in nekaj opreme. Novembra 1955 je Jan Strgar, dolgoletni predsednik Čebelarke družine Bohinjska Bistrica, umrl. Končano je bilo veliko delo in z njim velik vzpon bohinskega čebelarstva, ki je težko ponovljiv. Dediščina, ki so jo prejeli bohinjski čebelarji, je ve-

Maks Avšič je po letu 1929 vzrejal matice v plemenilni postaji Selo.

Čebelarji so uporabljali tudi lepe nalepke za kozarce z medom.

lika. Kako je Strgarjevo seme znanja padlo na plodna tla, dokazujejo strokovno usposobljeni čebelarji, med njimi posebno Jože Sušnik in Uroš Vidmar.

Eno leto je družino nato vodil Anton Cerkovnik – Jurjev. Potem je bil za predsednika izvoljen Jože Sušnik – Smrekarjev, ki je društvu predsedoval vse do leta 1983. Naloga ni bila lahka, saj je v 70-letih mnogo članov izstopilo. Kljub temu je bila kriza prebrodena, življenje v družini je ponovno zaživel. Sam se je poglobil v selekcijo kranjske sivke, zaradi njegovega znanja in ugleda so ga povabili k sodelovanju v Zvezi čebelarskih društev Slovenije. Tam je šest let deloval v »odboru za vzrejo matic«.

Septembra 1958 je Jože Sušnik sodeloval na XVII. svetovnem kongresu Apimondie v Rimu. Bil je edini delegat z Gorenjske in eden redkih iz Slovenije. Bohinjski čebelar le ni bil tako na robu dogajanj in pozabljen v svoji dolini, kar se je v drugih dejavnostih sicer rado dogajalo.

Leta 1986 je družina praznovala 85-letnico obstoja. Starosta Čebelarske družine Bohinjska Bistrica Jože Sušnik je prejel na letni konferenci ZČDS v Ljubljani visoko čebelarsko priznanje, odličje Anton Janša I. stopnje, za zaslužno delo pri razvoju slovenskega čebelarstva.

V okviru počastitve obletnice obstoja družine so julija 1986 organizirali v Bohinjski Bistrici »čebelarski raziskovalni tabor«. Sodelovalo je 36 mladih raziskovalcev in mentorjev. Rezultati raziskovanj so za naše čebelarje vzpodbudni, saj ima ve-

čina čebelarjev še vedno čisto kranjico, kar je gotovo dediščina Strgarjeve dobe in dobe njegovih naslednikov. Čebele z rumenimi pikicami ali obročki na zadku ne sodijo v naš panj, zato morajo biti izločene. V panjih naj kraljuje naša kranjica z lepim sivim zadkom.

V kulturnem domu Jožeta Ažmana v Bohinjski Bistrici so člani družine organizirali čebelarsko razstavo od Strgarjevih časov do danes. Razstava je pokazala, da je med bohinjskimi čebelarji ohranjene še veliko čebelarske dediščine, ki ne sme propasti.

Ob tem jubileju je Čebelarska družina Bohinjska Bistrica prejela odličje Anton Janša II. stopnje.

Za konec

Bohinj s svojo konfiguracijo tal, z obsegom obdelovalne zemlje ter z ostro alpsko klimo domačinom ne omogoča lahkega življenja. Bohinjec je pravi tip gorjanca, redkobeseden, trdoživ in trmast, delaven in kljubujoč naravi ter spremembam. Njegov kruh je imel devet skorjic, večkrat je bil lačen kot sit. Narava mu ni bila radodarna, bolj je stiskala kakor odpirala pesti. V takšnih pogojih preživijo le trdni in kleni ljudje. Boj za obstanek je bil neizprosno, zato je človek te doline iskal vse mogoče vire za preživetje. Iz opisanega lahko spoznamo, da je nekaterim pri preživetju pomagalo tudi čebelarstvo. V določenem obdobju je bilo to celo tista panoga živinoreje, ki je sama omogočala relativno dobro življenje.

RAZLIČNE DEJAVNOSTI MEDNARODNE ČEBELARSKE ORGANIZACIJE APIMONDIA

MARTIN MENCEJ

Apimondia najtesneje sodeluje z mednarodno organizacijo OZN za kmetijstvo (FAO). Kot samostojno dejavnost pa ima v Doleh na Čehoslovaškem svoj dokumentarni center, čebelarški raziskovalni inštitut v Bukarešti, čebelarški muzej v Belgiji in biblioteko v Rimu. Mimogrede naj povemo, da imajo za organizacijo vseh mednarodnih čebelarskih ustanov največ zaslug tedanji najvidnejši funkcionarji IO Apimondie, tako npr. za dokumentarni center v Doleh pokojni podpredsednik Apimondie prof. dr. Svoboda, za raziskovalni inštitut v Bukarešti prof. dr. inž. Harnaj in za knjižnico v Rimu tajnik organizacije.

Med temi mednarodnimi čebelarskimi ustanovami vsekakor zavzema posebno mesto raziskovalni inštitut v Bukarešti, v katerem posebna ekipa raziskuje tehnologijo in ekonomiko čebelarstva in čebelarje-

nja v svetu. Deluje pa v naslednjih smereh:

a) organizira in usklajuje mednarodno tehnično pomoč za razvoj in povečanje uspešnosti čebelarjenja;

b) organizira mednarodne razstave dosežkov čebelarjenja po svetu in propagira njihove dosežke;

c) organizira pomoč pri praktični uporabi znanstvenih dognanj in s tem v zvezi izdaja literaturo v več jezikih, ki jo tiska v lastni tiskarni centra v Bukarešti; tu je tudi sedež založbe informacijskega glasila APIAKTA. Na podlagi zbranih podatkov vseh svojih članic in kolektivne analize v inštitutu organizira simpozije in posvetovanja o najaktualnejših vprašanih čebelarstva v svetu.

Žal pa se organizacija vzdržuje in deluje v glavnem s finančnimi sredstvi članic federacije, zato težko širi in pogloblja svojo mednarodno dejavnost.

**LETNA ČLANARINA ZČDS ZA LETO 1990,
PLAČANA OD 6. JANUARJA 1990 DO 5. FEBRUARJA 1990,**

ZNAŠA 1.900.000 DINARJEV.

S članarino je plačan tudi Slovenski čebelar za leto 1990, plačajte pa jo blagajniku vašega društva skupaj z društveno članarino.

PROSLAVA 70-LETNICE ORGANIZIRANEGA ČEBELARSTVA

JANEZ MIHELIC

Čebelarji Čebelarskega društva Domžale so 18. oktobra 1989 dostojno proslavili 70-letnico organiziranega čebelarstva v Domžalah. Proslava je bila v prostorih Delavskega doma na Viru pri Domžalah. Poleg kulturnega programa, ki ga je popestril dekliški zbor Kulturnega društva Domžale z dirigentom Karlom Leskocem, so najbolj zaslužnim čebelarjem društva za njihovo

dolgoletno delo podelili šest odličij Anton Janša druge stopnje in 16 odličij tretje stopnje.

Proslave se je udeležilo veliko čebelarjev-članov društva in njihovih družinskih članov ter prijateljev čebelarstva. Visoki društveni jubilej so počastili tudi gostje, med njimi predsednik Zveze čebelarskih društev Slovenije inž. Marjan Skok, pred-

sednik občinske konference SZDL Domžale Maks Jeran, predsednik Čebelarkega društva Železna Kapla iz Avstrije Miha Kuhar s še tremi čebelarji, predsednik ČD Moravče Tone Ravnikar, predsednik ČD Kamnik Anton Čop, predsednik ČD Komenda-Moste Stane Jenko, predstavnik kmetijske zemljiške skupnosti inž. Gorše in občinski veterinarski inšpektor Franc Zakrajšek.

Najprej je vse prisotne čebelarje in goste pozdravil predsednik Čebelarkega društva Domžale Franc Grajzar, nato pa še predsednik občinske konference SZDL Domžale Maks Jeran. Ta je čebelarjem najprej čestilal za visoki jubilej in uspešno dolgoletno delo na področju organiziranja in uspešnega razvoja čebelarstva v tem obdobju. Zatem je poudaril pomen dela in obstoja vseh društev za vzgojo mladih na različnih področjih, med katerimi je zelo pomembno tudi čebelarstvo, saj mlade ljudi vzgaja v ljubitelje narave in skrbne gospodarje, katerim so čebele zelo dober zgled. Čebelarjem je zaželel še veliko uspehov. Poudaril je tudi, da v teh kriznih časih ne bo lahko premagovati vseh težav, ki težijo čebelarje, in to od ekonomskih problemov do slabšanja pogojev za čebelarstvo.

O zgodovini čebelarjenja v Domžalah in o pomenu čebelarstva je nato spregovoril predsednik Čebelarkega društva Domžale Franc Grajzar, ki je dejal:

Danes smo se zbrali, da bi proslavili 70 let organiziranega čebelarstva v občini Domžale. Pri tem ne gre samo za obujanje spominov na preteklost. Gre tudi za pregled

Predsednik Čebelarkega društva Domžale Franc Grajzar je orisal uspehe društva.

našega dela, za pogled naprej, za spodbudo za strokovno in organizacijsko boljše delovanje in ne nazadnje za prijetno srečanje, ki se ga bomo radi spominjali.

Za tiste, ki nas ne poznate dovolj, najprej kratka predstavitev: Čebelarstvo društvo Domžale sestavljajo štiri čebelarske družine: Krtina, Domžale, Lukovica in Homec. Društvo zajema celotno področje domžalske občine, razen Moravč. V društvo je včlanjenih 160 čebelarjev, ki čebelarijo z 2700 pridobitnimi panji in z okrog 700 rezervnimi družinami. Vsi čebelarji so amaterji, kar pomeni, da se nihče ne ukvarja s čebelarstvom poklicno. V proizvodno kooperacijo z Medexom ali Hmezadom pa je vključenih 28 čebelarjev. Prevozne čebelnjake ima 18 članov.

Čebelarjenje sega daleč nazaj. Človek je pobiral sadove čebel že v pradavnini, najprej od divjih čebel. Najstarejši viri iz Egipta,

Najbolj prizadevni člani društva so prejeli tudi čebelarska odlikovanja Antona Janše.

približno 3000 let pred našim štetjem, pričajo, da so čebele gojili podobno kot ostale domače živali. Že tedaj je bilo razširjeno prevažanje. Panje so naložili na splave in pluli po Nilu v gornji Egipt, kjer je bil razvoj rastlinstva kasnejši. Zadelavino in vosek so uporabljali za mumificiranje mrtvih in v zdravilstvu, med pa je bil dolgo časa človekovo najvažnejše sladilo.

Tudi čebelarjenje na Slovenskem sega nekaj stoletij nazaj, saj je bilo Slovencem čebelarstvo že od nekdaj posebej priljubljeno. O čebelarjenju piše tudi Janez Vajkard Valvazor v »Slavi vojvodinske kranjske« pred 300 leti. Posebna slava pa pripada Antonu Janši, ki je ponesel v svet vest o slovenskem čebelarjenju. Poglobil se je v tedaj neznane skrivnosti življenja čebel in pisal strokovne knjige. Vodil je tudi prvo čebelarško šolo na Dunaju.

Na Slovenskem se je organizirano delo pričelo z ustanovitvijo Kranjskega čebelarškega društva leta 1873 kot slovensko-nemške organizacije z glasilom v obeh deželnih jezikih. Mejniki slovenskega čebelarstva pa je bil postavljen leta 1898 z ustanovitvijo »Čebelarškega društva za Kranjsko, Štajersko in Primorsko«, s sedežem v Ljubljani. Kasneje so se čebelarji organizirali po podružnicah po vsej naši domovini in s hkratnim izdajanjem revije »Slovenski čebelar« se je pričela dvigati strokovna raven vseh slovenskih čebelarjev.

Tako so se v to organiziranost vključili tudi čebelarji domžalskega področja in za brdski sodni okraj 9. marca 1919 ustanovili »Čebelarško podružnico Krtina«.

Originalni zapis o tem pravi takole (glej knjigo Zborovanja čeb. podružnice, odbori i. dr. iz leta 1919):

Leta 1924 je bila ustanovljena še podružnica v Domžalah. Za čas okupacije ni nobenih zapiskov. Verjetno je bilo delo v čebelarških organizacijah prekinjeno.

Takoj po vojni je bila že leta 1945 ustanovljena »Čebelarška podružnica Domžale« s čebelarškimi družinami: Kamnik, Komenda, Domžale, Tuhinj, Krtina, Blagovica, Radomlje, Vodice, Lukovica in Moravče.

Kasneje so bile še reorganizacije. Dru-

štvo deluje v sedanji organiziranosti od januarja 1984.

V Sloveniji in drugod po svetu se čebelarji ubadamo z najrazličnejšimi težavami. Včasih je bilo čebelarjenje nezahtevno, saj je bilo okolje zdravo, paša pa obilna. S komasacijo in regulacijo potokov pa smo uničili močvirne predele in grmičevje, ki je nekoč nudilo čebelam skozi vse leto zadostno pašo.

Nekdanjih travnikov z bogatim cvetjem in ajde skoraj ni več. Uvajanje novih rastlin v obliki razširjenih monokultur in obremenjevanje okolja z vse več strupi čebelam ne nudi več nekdanjega okolja. Z uporabo vse večjih količin kemičnih snovi v kmetijstvu v obliki gnojil, pesticidov, herbicidov in predvsem insekticidov so pogoji za čebelarjenje v nekaterih krajih skoraj popolnoma onemogočeni. Potem ko smo onesnažili večino površinskih vodotokov, je sedaj v nevarnosti še pitna voda, kar nam je pokazala letošnja katastrofa na Dravskem polju. Kje naj se potem napaja čebela, da ne bi popila smrtonosnega strupa, saj niti človek v tem okolju ni več varen. Nič bolje ni z zrakom, ki je osnovni pogoj za življenje. V Sloveniji letno spustimo v ozračje 200 tisoč ton žveplovega dioksida oz. 100 tisoč ton žvepla. Ta količina lahko onesnaži 600 tisoč kubičnih kilometrov zraka, kar predstavlja 320 m debelo plast onesnaženega zraka nad celotno površino Slovenije. Rezultat je znan. Po podatkih gozdarjev sta v naši republici katastrofalno bolni jelka (zdrave je le 6 odstotkov) in smreka (te je zdrave le nekaj več kot 21 odstotkov). Koliko časa bomo lahko še vozili čebele v smrekove gozdove?

Naši kmetijski storkovnjaki nekako premalo upoštevajo pomen čebelarstva pri opravevanju kulturnih rastlin. V svetu cenijo vlogo čebel pri povečani rastlinski pridelavi in čebelarjem celo plačujejo za dovoz čebel na večje pridelovalne površine žužkocvetnih rastlin. Pri nas pa se dogaja, da ravno kmetijci s škropljenjem ob nepravem času, kljub zakonskim določilom, povzročajo množične zastupitve čebel. Še slabše je pri škropljenju sadnega drevja, kjer sadjarji – vrtničkarji zaradi neznanja ali malomarnosti

to delo opravljajo v času cvetenja in uničujejo čebele ravno v trenutku, ko jim le-te opravljajo koristno delo.

Čebele močno ogrožajo razne bolezni. Vendar smo tiste, ki so jih nekoč napadale, nekako držali na vajetih. Tem pa se je leta 1980 pridružila še varoza, ki je samo v Sloveniji vsako leto uničila desettisoče čebeljih družin. Mnoge velike čebelnjake je povsem spraznila in vzela voljo tudi starejšim in izkušenim čebelarjem. Varoa, ki sama po sebi prinaša v čebelarstvo ogromno škode, prinaša s seboj še kup drugih bolezni, ki stanje v čebelarstvu še dodatno slabšajo (plesni, virusne bolezni, huda gniloba).

Težko je predvideti nadaljnji razvoj te uničevalske bolezni. Trenutno smo jo ustavili na nelegalen način. V tujini kupujemo zdravila, ki v naši državi niso registrirana, vendar so zaenkrat učinkovita. Zaradi nenotnega zdravljenja se lahko prav kmalu zgodi, enako kot s prejšnjimi zdravili – da namreč varoa postane odporna tudi na to zdravilo.

V našem društvu smo te težave poskušali vsaj deloma omiliti. Vsako leto smo organizirali dva ali tri predavanja, ki so čebelarje seznanjala z najnovejšimi ukrepi v čebelarstvu. Na ta način so vsaj tisti, ki so upoštevali navodila, obdržali večino čebel. Ob pojavih kužnih bolezni smo prirejali sestanke, na katerih smo posredovali navodila za zdravljenje, čebelarški pregledniki pa so nadzirali izvajanje zdravljenja.

V društvu smo organizirali tečaj za čebelarske preglednike, uspešno pa ga je opravilo 15 naših članov.

Ko so se pojavile zastrupitve čebel zaradi škropljenja z insekticidi, smo se sestali s predstavniki kmetijskih organizacij in s tem ustavili nadaljnje zastrupljanje v času cvetenja. Opozorila glede zastrupitve čebel smo objavljali tudi v Občinskem poročevalcu.

Z vključitvijo v občinske kmetijske načrte smo prejeli tudi nekaj denarnih sredstev za regresiranje zdravil, nakup matic in izobraževanje.

Da bi hitro in uspešno zatrli čebelje kužne bolezni in organizirali enotno zdrav-

ljenje, smo se povezali z občinsko veterinarsko inšpekcijo in Veterinarskim zavodom Kamnik-Domžale. Ustanovili smo tudi komisijo za zdravstveno zaščito čebel.

Organizirali smo strokovne ekskurzije k nekaterim priznanim poklicnim čebelarjem. Pri njih smo se seznanili z njihovim načinom čebelarjenja, z vzrejo matic, pridobivanjem matičnega mlečka, cvetnega prahu in z drugim.

Redno organiziramo nakup sladkorja po grosistični ceni.

Opravili smo popis čebeljih stojišč in jih vpisali v občinsko karto.

V Občinskem poročevalcu smo z našim delom in problemi seznanjali tudi druge prebivalce.

Vsako leto izdelamo program dela in nalog, ki ga pošljemo tudi občinskim institucijam.

Posamezni člani aktivno delujejo v organih Zveze čebelarskih društev Slovenije. Nekateri so prejeli tudi odličja Anton Janša I. stopnje, lani, ob 90-letnici slovenske čebelarske organizacije, pa so prejeli tudi spominske plakete.

Čebelarji smo s srcem predani čebelarjenju. Ob mnogih težavah in hudih razočaranjih ne obupamo. Vedno se oprijemamo upanja, da bo drugič boljše. Res, s prizadevnim delom včasih dobimo tudi nekaj plačila za naš trud. Morda smo sami krivi, da je okolje premalo seznanjeno z dejstvom, da so koristi, ki pripadajo čebelarju, drugotnega pomena. Najpomembnejša naloga čebel pa je vendarle opravevanje. Družba bi se morala zamisliti nad škodo, ki bi bila storjena kmetijstvu in s tem tudi človeku, če bi bile čebele povsem izrinjene iz okolja. Zato je prav, da družba prisluhne tudi čebelarjem. No, sicer pa je bilo doslej pri domžalskih občinskih organih razumevanje kar primerno.

Zato se ob tej priliki zahvaljujem:

- skupščini občine Domžale za pokroviteljstvo in finančna sredstva;
- predsedniku občinske konference SZDL Domžale za prijazen sprejem vabila za sodelovanje;
- krajevni skupnosti Vir, ki nam je odstopila to dvorano in nam s tem veliko pomagala pri izvedbi našega programa;

– deklškemu zboru Kulturnega društva Domžale pod vodstvom dirigenta Karla Leskovca za pripravo današnjega kulturnega programa;

– članom vseh štirih čebelarških družin, ki so vsak s svojim delom pripomogli k uspešni pripravi današnje slavnosti, in

– vsem, ki ste s svojo prisotnostjo počastili naš praznik.

Nato sta domžalskim čebelarjem čestitala tudi predsednik ZČDS inž. Marjan Skok in predsednik Čebelarškega društva Železna Kapla Miha Kuhar. Ob tej priložnosti je predsednik ZČDS izročil predsedniku ČD Domžale zlato odličje Anton Janša, s katerim je Zveza čebelarških društev Slovenije

odlikovala Čebelarško društvo Domžale za zasluge pri razvoju čebelarstva v Domžalah in uspešno in marljivo delo njihovih delegatov v organih republiške čebelarške organizacije.

Po slavnostnem delu prireditve so se čebelarji še dolgo v noč zabavali na družabnem srečanju, ki so ga popestrili s srečelovom in plesom ob zvokih domačih melodij. Del sredstev za pogostitev so pridobili tudi z licitiranjem pečene svinjske glave, člani društva pa so poskrbeli tudi za žejne in lačne čebelarje.

Proslava in družabno srečanje bosta vsem udeležencem ostala v lepem spominu.

DELO ČD RUŠE

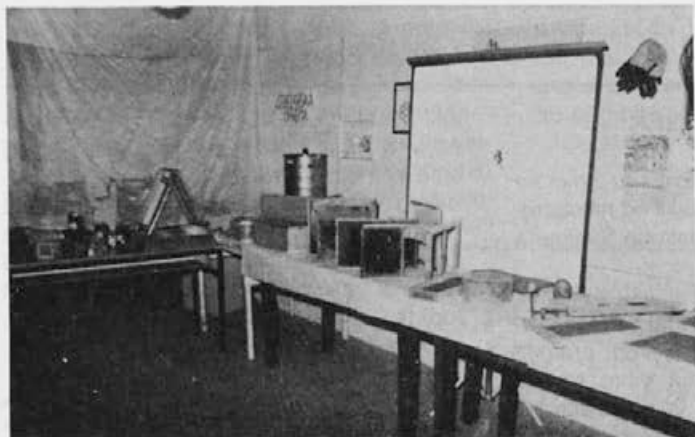
Čebelarstvo je veja kmetijstva. Skoraj 98 odstotkov sadnih dreves oprashi čebele, zato čebelarstva ne smemo postaviti na stranski tir. Čebelarji iz Ruš smo se odločili, da pripravimo razstavo, s katero bi opozorili delovne organizacije, da nam pomagajo v stiski za obstoj čebel.

Ledino čebelarstva je v Rušah oral pokojni čebelar Ivan Šeško, ki je po prihodu v Ruše tukaj že našel prve čebelarje. V Rušah je bila čebelarška podružnica že pred prvo svetovno vojno. Društvo je zaživelo leta 1925, ko so ga čebelarji iz Ruš osnovali s čebelarji iz Selnice ob Dravi. Ta zveza pa se zaradi naravnih prepek ni obdržala. Leta 1936 so čebelarji iz Ruš

osnovali svojo čebelarško organizacijo, ki je delala vse do 2. svetovne vojne, ko je okupator vse razpusil in osnoval svojo čebelarško organizacijo. Takoj po vojni so se čebelarji ponovno združili v čebelarški družini, ki obstaja še danes. Njen prvi predsednik je bil vse do leta 1975 Ivan Šeško, ko so ga imenovali za dosmrtnega častnega predsednika. Od leta 1957 do 1975 je tajniške posle vodil Janko Tibauth, ki je leta 1975 postal predsednik in je vodil to organizacijo do 1987. V tem času so tajniške posle opravljali Ivan Štemberger, Tone Sračnik in Miran Mlakar. Leta 1987 je postal predsednik ČD Ruše Jože Drozg, tajnica pa Marija Markež.

Otvoritev čebelarške razstave.

Čebelarско orodje vedno privlači nečebelarje.

Čebelarška družina skrbi za podmladek – mlade čebelarje. Že Ivan Šeško je na ruški osnovni šoli organiziral čebelarški krožek, ki ga je tudi vodil. Sledil mu je Tone Sračnik, uspešen mentor in čebelar. Iz svojih vrst pa je vzgojil mladega mentorja Igorja Markeža, ki deluje na osnovni šoli »Janko Glazer« v Rušah. Mladi čebelarji danes čebelarijo z dvema lastnima panjema.

Leta 1978 je čebelarška družina s pomočjo delovnih organizacij postavila svoj čebelnjak. Posebno se je izkazalo Gozdno gospodarstvo, ki je podarilo les, tov. Korman pa ga je pripravil za postavitev čebelnjaka in paviljona. Čebelarji so opravili 800 ur prostovoljnega dela. Družina ima danes svoj prostor za sestanke, kjer se sestajajo in si izmenjujejo svoja mnenja.

Čebelarjenje je bilo nekoč uspešnejše in

prijetnejše. Danes so razmere drugačne. Vedno več je onesnaženega zraka, vedno manj je cvetočih travnikov, gozdovi izumirajo, vedno bolj uporabljajo kemijska sredstva, ki uničujejo čebele, vremenske razmere so neugodne. Spremljajo nas boleznice čebel, predvsem varooza, ki nam je pred dvema letoma uničila skoraj vse čebele. Zdravimo z dragimi zdravili, ker hočemo čebele obdržati. Ker so tudi pripomočki in druga oprema dragi, ravno tako sladkor, cene medu pa ne sledijo tej rasti, se vrste čebelarjev redčijo.

Razstava, ki jo je obiskalo okrog 1000 obiskovalcev, naj bi bila klic na pomoč, da bi vsi, ki želimo ohraniti zdravo naravo s čimveč čebelami, pomagali čebelarjem ohraniti čebele.

Marija Markež

Tudi otroci so popestrili razstavo z risbami na temo čebela in rože.

JAKOB ŠVAJGER

Člani ČD Lovrenc na Pohorju smo se aprila 1989 za vedno poslovili od najstarejšega člana naše družine Jakoba Švajgerja iz Kumena.

Rodil se je 1901 na Recenjaku v številni kmečki družini. Svojo mladost je preživel pri ovdoveli teti in po njeni smrti prevzel Bezjakovo domačijo. Vojna vihra mu ni prizanesla. Že od začetka vojne je aktivno sodeloval v NOB, leta 1944 pa so ga zaprli v mariborske zapore.

Po osvoboditvi se je že v zrelih letih poročil, rodili so se mu trije otroci, med njimi tudi sin, ki pa se je pred par leti smrtno ponesrečil.

Pokojni Bezjakov oče je od leta 1925 čebelaril z AŽ panji. Že istega leta se je vključil v takratno čebelarstvo družino Lovrenc. Za uspešno čebelarjenje je leta 1966 prejel odličje Anton Janša III. stopnje.

Pri svojih ljubljenkah je večkrat iskal tolažbe, tu je pogosto našel svoj mir. Čebelaril je vse do svoje smrti. Čebele pa na Bezjakovi kmetiji ne bodo odmrle, saj bo zanje skrbel Jakobov nečak Ivan Švajger.

Ohranili ga bomo v lepem spominu!

ČD Lovrenc
na Pohorju

VINKO PREVC

Selški in okoliški čebelarji, lovci, gasilci, prijatelji in znanci smo oktobra spremlili na zadnjo pot Vinka Prevca. Kljub izredni volji in borbi za zdravje ga je bolezen zlomila.

Njegova življenjska pot se je začela pred 65 leti v Selcih. Že kot otrok se je seznanil s predelavo lesa, ko je pomagal očetu na žagi, po vojni pa je bil vse do upokojitve zaposlen v Alpesu v Železnikih. Po upokojitvi si je zgradil ličen čebelnjak in se vneto

lotil čebelarstva. Vse je imel vzorno urejeno, vse opravljeno ob pravem času. Skupaj smo kramljali in razpravljali o boleznih čebel, o letini ali donosu in se udeleževali predavanj, sestankov ali posvetovanj. Bil je željan napredka in znanja, ki ga je rad razdajal tudi drugim. Od leta 1983 pa je bil tudi tajnik naše čebelarstvo družine.

Ohranili ga bomo v prijaznem spominu.

Čebelarstvo družina
Selca

GABRIJEL KOZAR

Februarja 1989 smo se čebelarji ČD Kamnica – Bresternica poslovili od čebelarja Gabrijela Kozarja. Kot izučeni sajdar in ljubitelj narave se je zavedal pomena čebel v kmetijstvu. Intenzivno je čebelaril s povprečno 22 AŽ panji.

Od ustanovitve družine, katere soustanovitelj je bil, je aktivno sodeloval v IO družine. Za zasluge je prejel družinsko priznanje in odličje Anton Janša III. stopnje.

Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Čebelarstvo družina
Kamnica – Bresternica

IGNAC TOPOLNIK

Stisnila so se naša srca, ko smo zvedeli za smrt dobrega čebelarja in tovariša našega čebelarstva društva Križevci pri Ljutomeru.

Rodil se je leta 1913 v Križevcih.

Po končani osnovni šoli se je odločil za učiteljski poklic. Kot učitelj na osnovni šoli v Križevcih pri Ljutomeru je ustanovil tudi čebelarstvo krožek. Bil je pobudnik za zgraditev šolskega čebelnjaka, v katerem je dolga leta poučeval krožkarje.

V čebelarstvo društvo Križevci pri Ljutomeru se je včlanil leta 1943 in kmalu

prevzel funkcijo tajnika, ki jo je opravljal dolgih 42 let. V letih od 1955 do 1968 je bil tudi tajnik gradbenega odbora in eden najprizadevnejših članov pri graditvi čebelarско-gasilskega doma v Križevcih pri Ljutomeru. O njegovi prizadevnosti govorijo tudi odličja Anton Janša I., II. in III. stopnje,

s katerimi so ga odlikovali za njegovo delo. Od nas in od svojih ljubljenih čebel se je poslovil v začetku pomladi, ravno v času, ko bi ga čebele najbolj potrebovale.

Ostal nam bo v trajnem spominu.

**Čebelarско društvo
Križevci pri Ljutomeru**

*Medeno in zdravo 1990 želi vsem čebelarjem in njihovim družinam
Hmezad CELEIA – ČEBELARSTVO
PE Medlog, CELJE – 063/29-475
PE Ljubljana, Polhov Gradec – 061/645-052*

**LETNA NAROČNINA ZA NEČLANE (ZA TISTE, KI NISO VČLANJENI
V ČEBELARSKA DRUŠTVA), PLAČANA DO 5. FEBRUARJA 1990,
ZNAŠA 2.300.000 DINARJEV.**

MALI OGLASI

PRODAM 20 dobro ohranjenih AŽ 9-satarjev. Pintar Silva, tel.: (064) 35-408 – popoldan.

PRODAM nov montažni čebelnjak za 20 AŽ panjev in točilo za med. Tel.: (061) 752-300.

KUPIM stiskalnico za izdelavo AŽ satnic. Svetec Franc, Robindvor 10, 62370 Dravograd, tel.: (0602) 83-506, zvečer.

ČEBELARJEM želim srečno novo leto, obenem pa nudim plastične pokrovčke po zelo ugodni ceni. Prepričajte se! Tel.: (061) 735-190, Jere.

POCENI prodam prevozni čebelnjak brez kamiona za 56 AŽ panjev, tel.: (061) 487-464.

PRODAM fluvalinat, 1 liter, tel.: (061) 321-421.

PRODAM 7 novih nakladnih panjev in 1 liter fluvalinata, tel.: (061) 446-849.

Časopis Slovenski čebelar je ustanovilo »Slovensko čebelarско društvo za Kranjsko, Štajersko Koroško in Primorsko« leta 1898.

Izdaja ga Zveza čebelarških društev Slovenije, Cankarjeva 3/II, 61000 Ljubljana, tel.: (061) 210-992.

Časopis izhaja v Ljubljani vsakega 1. v mesecu in je oštevilčen z zaporedno številko meseca. Časopisni (izdajateljski) svet sestavljajo: Andrej Dvoršak, Ivan Esenko, mag. Franc Javornik, Andrej Jernej, inž. Ervin Kuhar, dipl. oec. Aleš Mižigoj, inž. Janez Poklukar.

Uredniški odbor sestavljajo: prof. Janez Mihelič, inž. Jože Babnik, Andrej Dvoršak, mag. Franc Javornik, inž. Janez Poklukar, Boris Slavec in Pavle Zaletel.

Glavni in odgovorni urednik: prof. Janez Mihelič

Lektorica: prof. Nuša Radinja

Člani imajo pravico do enega brezplačnega oglasa do 20 besed v tekočem letu, vsako nadaljnjo besedo pa plačajo po veljavnem ceniku za splošne oglase.

Cene reklamnih oglasov: cela stran 9.720.000 din, pol strani 4.420.000 din, četrt strani – 1.210.000 din. Popust pri ceni za 3- do 5-kratno objavo je 10 odstotkov, za 6- do 10-kratno objavo 200 odstotkov, za celoletno objavo 30 odstotkov. Cena splošnih oglasov je 46.000 din za besedo, enaka cena velja tudi za osmrtnice, ki presegajo 40 besed.

Številka dinarskega žiro računa pri SDK v Ljubljani je: 50101-678-48636.

Po mnenju št. 421-1/74 pristojnega republiškega organa je časopis oproščen temeljnega davka od prometa proizvodov.

Tiska Tiskarna KURIR, Ljubljana, Parmova 39.

Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo.

KMALU NOVA VIDEO KASETA ZČDS

Te dni se končuje snemanje drugega dela nove video kasete, ki jo pripravlja Zveza čebelarških društev Slovenije z Brut filmom. Na njej bodo posneta čebelarjeva opravila od začetka poletja o zime. Kot sta povedala Janez Mihelič in Alojz Miklič, ki sta spremljala snemalno ekipo na terenu, je bilo posneto skoraj vse, kar so načrtovali.

Snemanja so potekala na Bledu, v Seničnem, Iški vasi, Predstrugah, Litiji, na Ptujju, v Ponovi vasi pri Grosupljem, Ljubljani in še kje. Posnetega gradiva je za okoli sedem ur, a iz vsega tega bo potrebno izluščiti le tisto, kar je predvideno v scenariju, ki predvideva dva filma po 45 minut.

Ko smo pregledovali scenarij in posneto gradivo, smo videli, da ga je največ o čebeljih pašah, čebeljih boleznih in tistih

drobnih opravilih, ki jih čebelar običajno postori v mrtvi sezoni. Prav tako pa so posneti tudi številni postopki, ki jih mora obvladati vsak čebelar, bodisi da čebelarji z AŽ ali LR panji. Oboji so v filmu dobro predstavljeni.

Film bo zanimiv predvsem za začetnike kot dopolnilo literature, koristil pa bo tudi čebelarjem, predavateljem in šolskim krožkom. Ne nazadnje bo zanimiv tudi za nečebelarje in ljubitelje narave, ki bodo v njem spoznavali delček svojega okolja. Kot obljublajo na ZČDS, bo kasete prišla na trg še pred februarjem, tako da jo bodo čebelarji lahko kupili tudi za darila. **Podrobnejše informacije pa lahko dobite po 20. januarju na ZČDS, Cankarjeva 3, Ljubljana, ali kar po telefonu (061) 210-992.**

A. D.

ŠTUDENTE raznih fakultet, ki že čebelarite ali vas čebelarstvo zanima in ne veste, kako priti do znanja in čebel, vabimo k sodelovanju. Znanje si bomo nabirali v obliki predavanj in debat, izkušnje pa pri starejših čebelarjih. Vsakega aktivnega krožkarja bo glede na znanje in zavzetost po določenem času čakala nagrada v obliki panja in družine ter nadaljnja vsestranska pomoč. Dobivamo se vsako 1. in 3. sredo v mesecu ob 19. uri v prostorih Zveze čebelarških društev Slovenije na Cankarjevi 3/II v Ljubljani. Vabljeni tudi dijaki 3. in 4. letnikov srednjih šol.

Studentski čebelarški krožek

ČEBELARJI!

PORAVNAJTE ČLANARINO ZA LETO 1990 PRI BLAGAJNIKU
VAŠEGA DRUŠTVA (ZA ZČDS V JANUARJU 1.900.000 din)
ŠE PRED 1. FEBRUARJEM 1990!